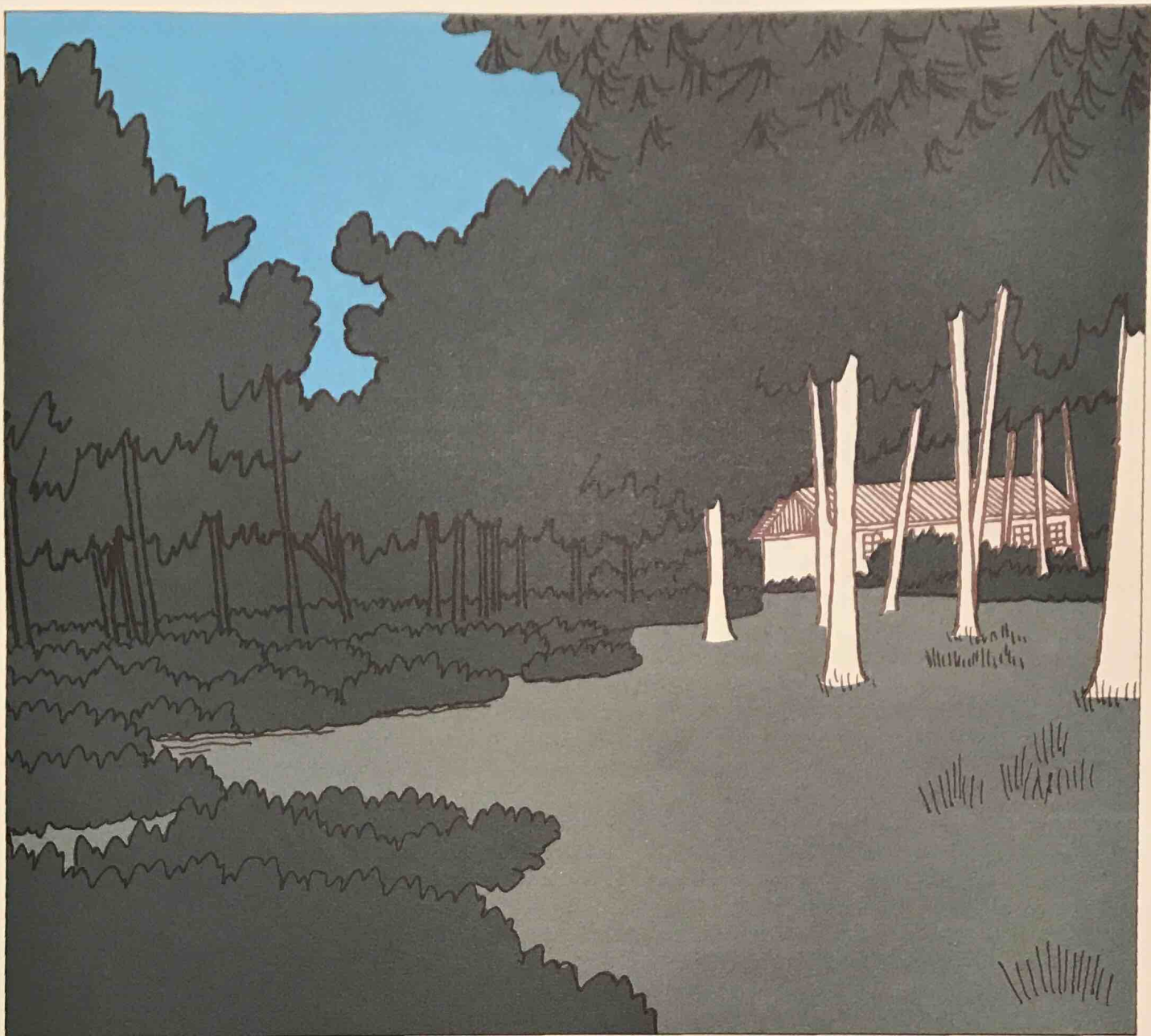

Ljungskogen

LJUNGSKOGENS STRANDBADS VILLAÄGARFÖRENING

Denna publikation innehåller information om Ljungskogens Strandbads område på Falsterbonäset i Skåne. Den vänder sig både till dem som redan bor på området hela året eller sommartid och till dem som tänker bygga eller köpa tomt inom området, när nu förhoppningarna ökar att det fleråriga byggnadsförbudet kommer att upphävas. När detta sker kommer områdets framtida miljö att avgöras därför att den är avhängig av hur utbyggnaden kommer att genomföras. Omsorgen i planeringen av det nya och hänsynen till befintliga värden bestämmer den kommande miljöns kvaliteter. Tomtstorlek, husplacering, de enskilda husens utseende, gammal och ny vegetation, inhägnader, markbehandling – allt detta samverkar och måste därför få sin beskärda del av omsorgen.

Publikationen har tre huvudsnitt:

- presentation av Ljungskogens Strandbad, publicerad 1906
- förslag till vårdplan för strandområdet
- förslag till anvisningar för nuvarande och framtida villaägare inom området beträffande tomtmarken.

Det första avsnittet kan anses ha allmänt kulturhistoriskt intresse som tidstypiskt dokument och har därför tryckts i fascimile medan de båda senare har funnits under några år som stenciler. Förslaget till vårdplan utfördes på uppdrag av Ljungskogens vägförening 1971 och har sedan dess fungerat som vägledning för skötseln av det stora, gemensamma friområdet längs stranden. För skötseln har en särskild naturvårdskommitté haft ansvaret. Uppdraget att utarbeta riktlinjer för villaägarna inom området gavs under tecknad av villaägareföreningens styrelse 1972.

Förslaget redovisades för föreningens medlemmar på årsmöte den 18/7 1973 men har därefter av styrelsen ansetts lämpligt att presenteras i föreliggande form. Avsikten är att i samband med att byggnadslov beviljas skall denna skrift tillställas alla som avser att bygga inom Ljungskogen. Man har därmed inom styrelsen velat markera det ansvar man känner att följa de ursprungliga intentioner, som från början varit gällande inom området för att bevara dess natur och dess egenart.

På de följande tio sidorna reproduceras den gamla publikation, som publicerades några år efter sekelskiftet som en presentation av Ljungskogen-området. Det tidstypiska trycket – med typografi, bilder och ornamentik i äkta jugend – visas i facsimile men med två ursprungliga sidor här sammanställda till en sida för att stämma med formatet på denna publikation. Denna karaktäristik, gjord för 75 år sedan, men i allt väsentligt ännu giltig, innebär krav på en kontinuitet inte bara av områdets landskap utan även i hög grad av dess bebyggelsemässiga kvalitet. Den generation, som nu har och närmast kommer att få ansvaret här för, får inte bryta denna kreativa kontinuitet.

Ljunghusen sommaren 1980

Per Friberg

Professor vid Institutionen för landskapsplanering

Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp.

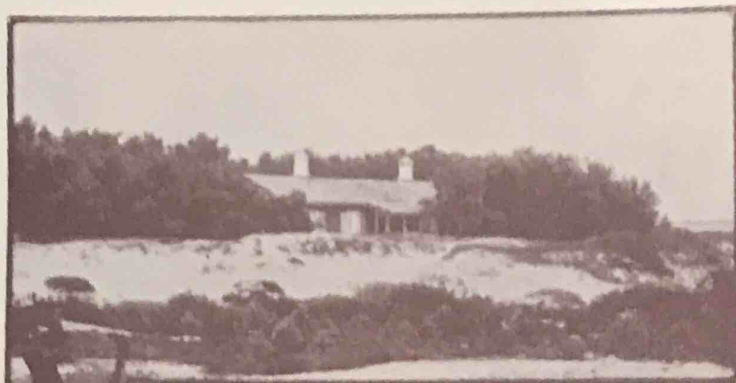
För att ge en mer facetterad bild av nödvändigheten att bevara kontinuiteten i områdets utveckling, har denna skrift kompletterats med, dels en redogörelse av professor Börje Lökvist om "Ljunghusenområdet – klimat, vegetation, bebyggelse", dels en studie av professor Bengt Hidemark över "Ljungskogens Strandbad – en kulturmiljö".

Wolfgang Heinrichs

Ordförande i Ljungskogens Strandbads Villaägareförening.

Denna skrift har möjliggjorts tack vare stöd från Per Friberg Arkitektbyrå AB, AB Heinrichs, AB Ljungskogens Strandbad, AB Ramlösa Hälsobrunn och Skogs Boktryckeri AB, Trelleborg.

ILLAOMRÅDET, "LJUNGSKOGENS STRANDBAD", omfattar en areal af 450 tunnland och är beläget midtpå Falsterbonäset, begränsadt i norr och söder af tvenne haf, Öresund och Östersjön, i öster och väster af vidsträckta ljunghedar.

Vid midten af områdets norra strand ligger Ljunghusens station på Hvellinge—Falsterbo-banan och från denna station leder en bred chaussé med en Decauvillespårväg ned till södra hafsstranden.

Kommunikationerna, som liksom platsens läge åskädliggöras å plankartan, äro numera synnerligen goda.

Från Malmö (Södervärns station) föres man pr järnväg på 45 minuter; från Trelleborg på 1 timme.

Från dessa båda städer är förbindelsen med Danmark och Tyskland snabb och bekväm genom sjöresan Malmö—Köpenhamn (1½ tim.) och Trelleborg—Sassnitz (4 tim.).

TERRÄNGEN

utgöres af en med ljung och skog bevuxen flygsandshed, som mot Östersjön har en vidsträckt strandbädd af en bländande hvit sand, som får lä genom skyddande dynvallar.

Väl treffjårdedelar af området är skogbevuxet hufvudsakligen med barrskog, men särskildt emot södra stranden finnas äfven bälten af vacker äldre björkskog.

SKOGEN,

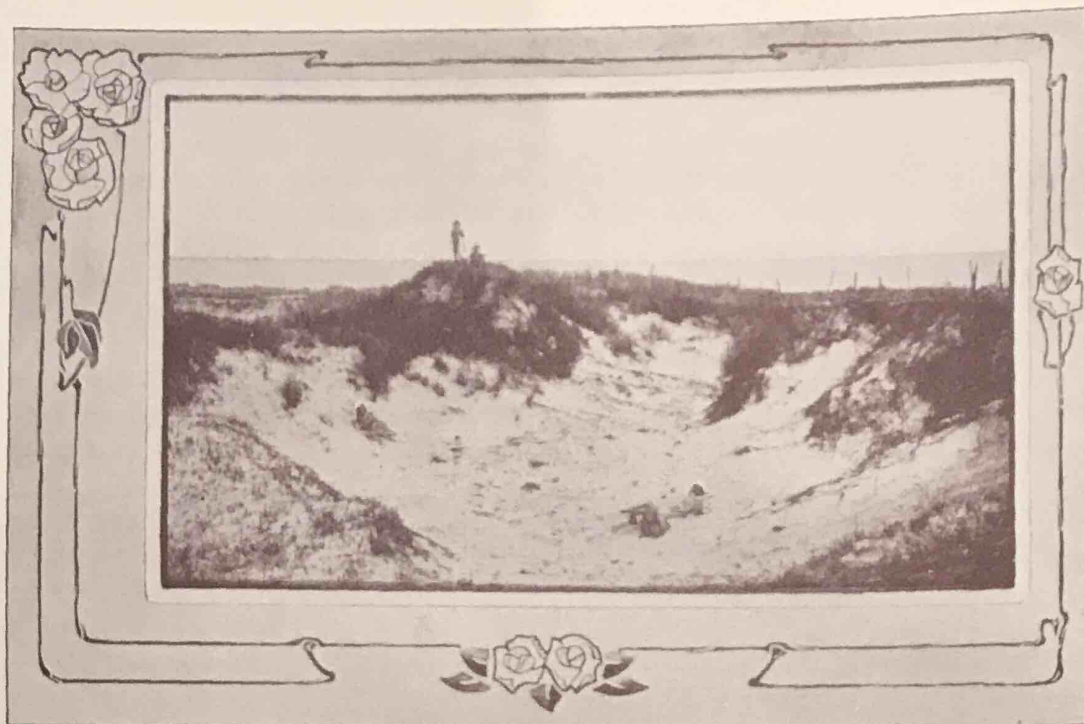
som här och hvar är afbruten af större o. mindre öppna ljungbevuxna hedar, har en synnerligen omväxlande karaktär. Än gammal gallrad hög furuskog med mjuk mossbädd under, än knappt meterhöga yfviga små träd, än tät nästan ogenomtränglig snårig vildmarksskog.

Denna säregna vildmarksnatur

har äfven satt sin prägel på skogens djurlif. De gamla krönikorna förtälja, att Falsterbonäset under Medeltiden var bevuxet med högstammig löfskog, där de företagsamma hanseaterna jagade Skandinaviens högdjur. Vildsvinet och kronhjorten hafva för längesedan försvunnit från dessa trakter, men äfven den nuvarande skogen lider ingen brist på vildt. På den öppna heden kan man få se en flock ädla rådjur beta i allsköns ro, öfver stigen skuttar plötsligt en hare och vandraren kan äfven få se en räf blixtnabbt försvinna i det skumma snåret. Där skogen är tätast träffar man ofta på en räflya.

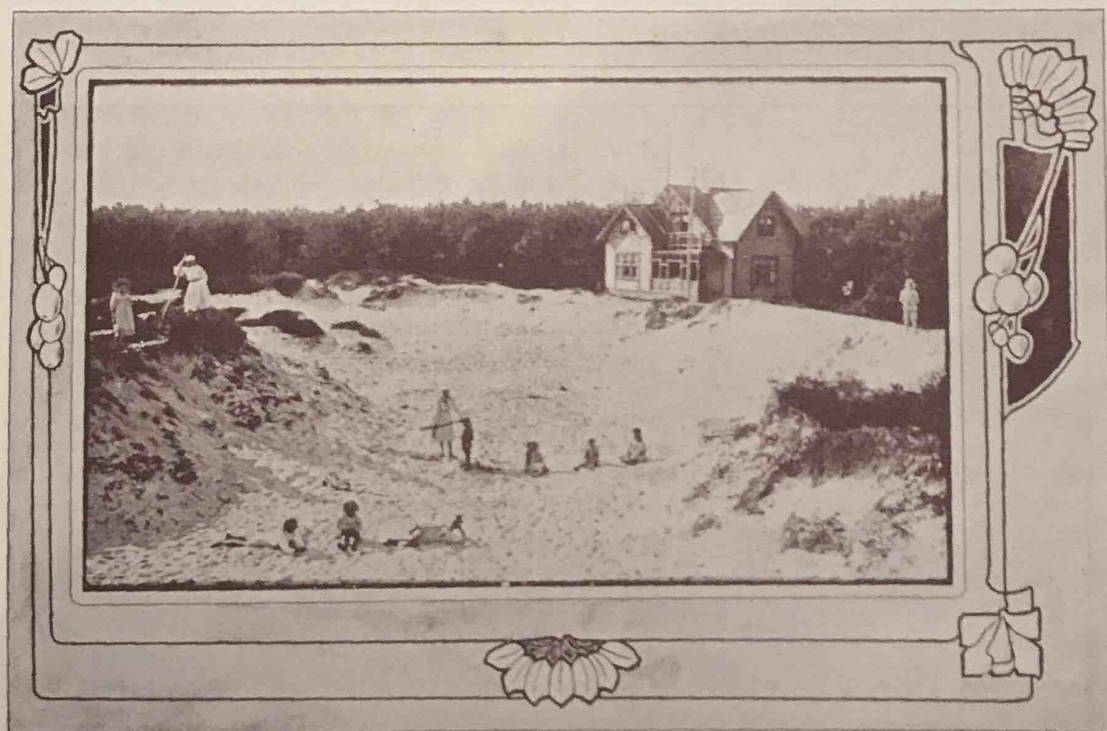

JORDMÅNEN

består af sand, som hastigt absorberar all fuktighet, så att äfven efter ett stridt regn marken nästan omedelbart blir torr och atmosfären befriad från all skadlig fuktighet.

De många sandhålorna, som förekomma såväl vid stranden som flerstädes i skogen, utgöra för de små barnen synnerligen tilldragande och hälsosamma lekplatser. Den hvita rena sanden smutsar ej ner dem och innehåller ej den mängd bakterier, ofta skadliga, som den vanliga jordmyllan, hvilken med rätta har påpekats som farlig för barn att leka uti.

Då de minsta barnen i dessa hålor omöjligt kunna komma till någon skada, kunna de där lämnas utan tillsyn. Och äfven för de vuxna äro de eftersökta platser. Hvilken njutning är det icke att efter kallbadet taga sig ett hälsobringande sand- och solbad i den snöhvita sanden. Då sandhålorna, som äro högre belägna än stranden, äro fria från fuktighet, kan äfven den, som ej tål ett kallbad, här utan risk bädda sig ned i sanden.

Det förtjenar äfven framhållas, att ett väl ordnad renhållningssystem införts å området, hvarigenom marken bevarar sina utmärkta sanitära egenskaper.

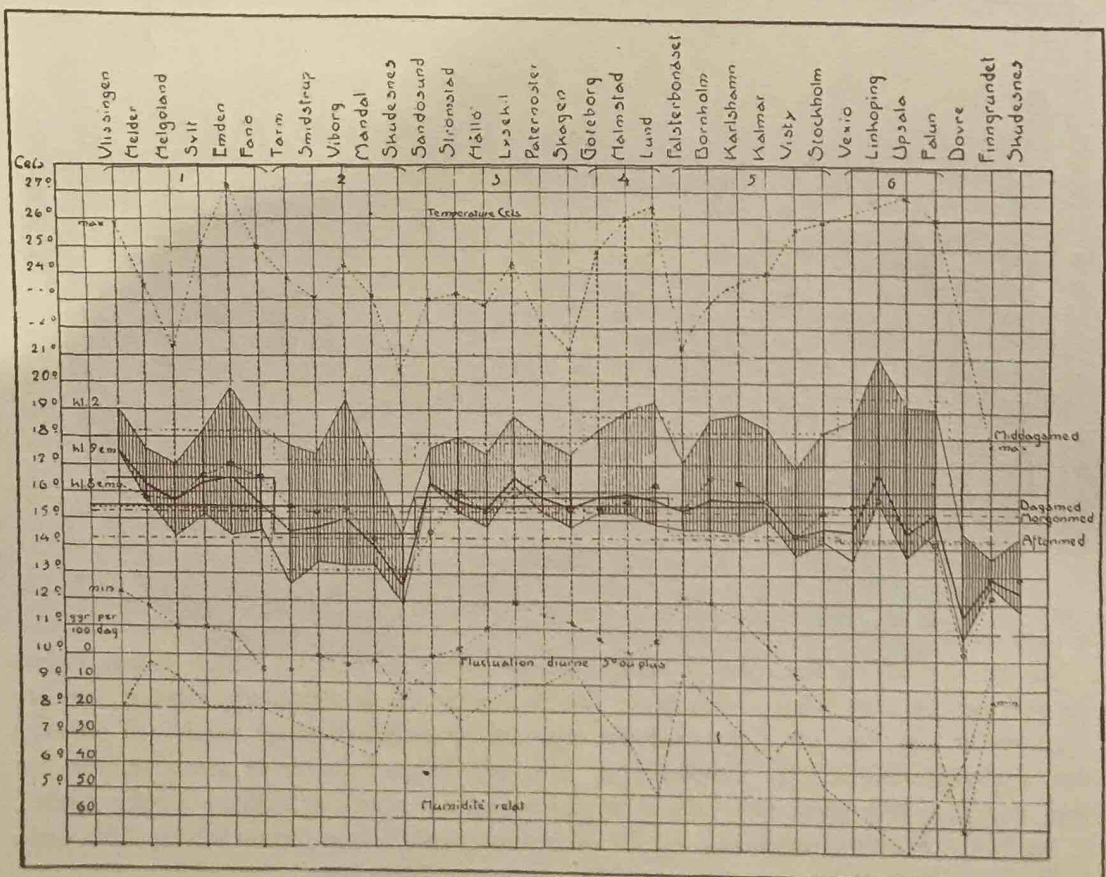
STRANDBADEN

vid den bländhvita strandplagen äro synnerligen behagliga och stärkande. Vattnet är lagom jämt tempereradt, så att äfven de ömtaligaste dagligen kunna bada hela sommaren, ja utsträcka badtiden ända ut i Oktober månad. Vattnet är alltid kristallklart och hafsbotten utgöres af fin, fast, hvit sand utan sten.

Salthalten är lika med den vid de tyska Östersjö-badorterna och vågslagen äro måttligt starka.

PROFESSOR CURMANS DIAGRAM

KLIMATET

är, såsom redan CARL v. LINNÉ i sin Skånska resa papekat, det mildaste i riket. Det är icke allenast belägenheten åt söder och det kringflytande hafvet utan ock sandjorden, som är varmare än annan jord, som bryter kölden, skrifver han.

Klimatet har en insulär karaktär genom inverkan af de båda stora hafven i norr och söder och är befriadt ifrån de olägenheter, som inlands-klimatet genom de ofra höga och ej hälsosamma temperaturväxlingarna medför, och hänvisas till

vidstående diagram hämtadt från Professor Curmans bekanta arbete, "Om Nordsjöku-
sternas sommarkli-
mat", som synner-
ligen vackert demon-
strerar detta för-
hållande. Här kan
man tydligt se, huru
fördelaktigt klima-
tet är gentemot t.
ex. det småländska
inlandsklimatet, på
diagrammet före-
trädt af Vexjö, och
huru stor öfverens-
stämmelse, som fin-
nes emellan Falster-
bonäsens klimat och Helgolandsklimatet, som repre-
senterar de Nordfrisiska öarnas af gammalt berömda
öklimat.

För vinden lämnar den täta skogen ett ypperligt skydd och modifierar hafsklimatets karaktär. Luf-
ten är ren och dammfri, beroende på att ventilatio-
nen sker från hafven å ömse sidor; den får dess-
utom en särskildt behaglig prägel, därigenom att hafs-
luften blandas med skogens balsamiska ångor.

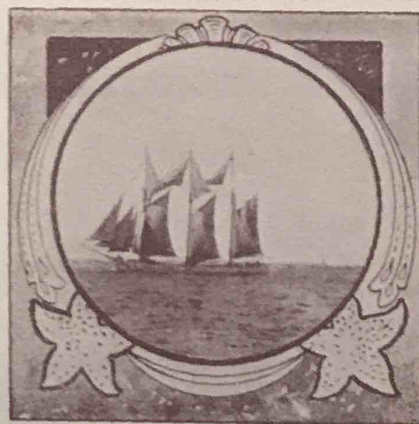
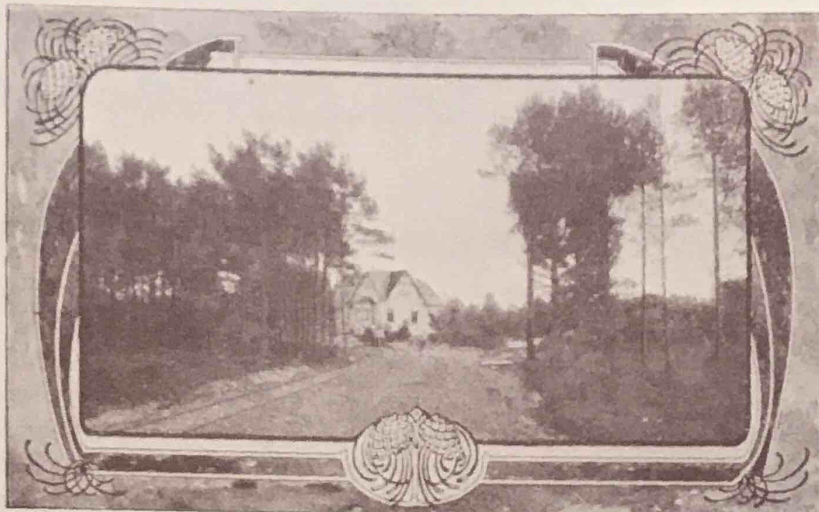
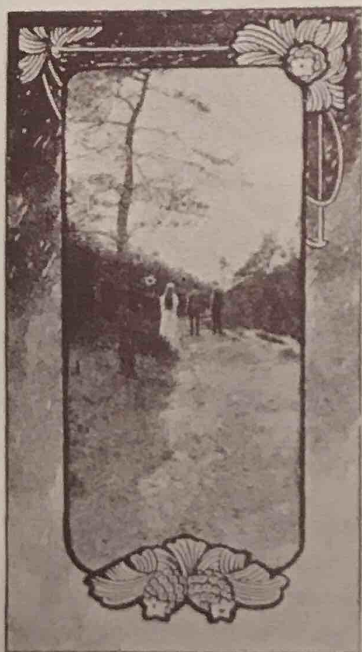
Det omgifvande
hafvet gör att som-
marvärmens ej blir
tryckande.

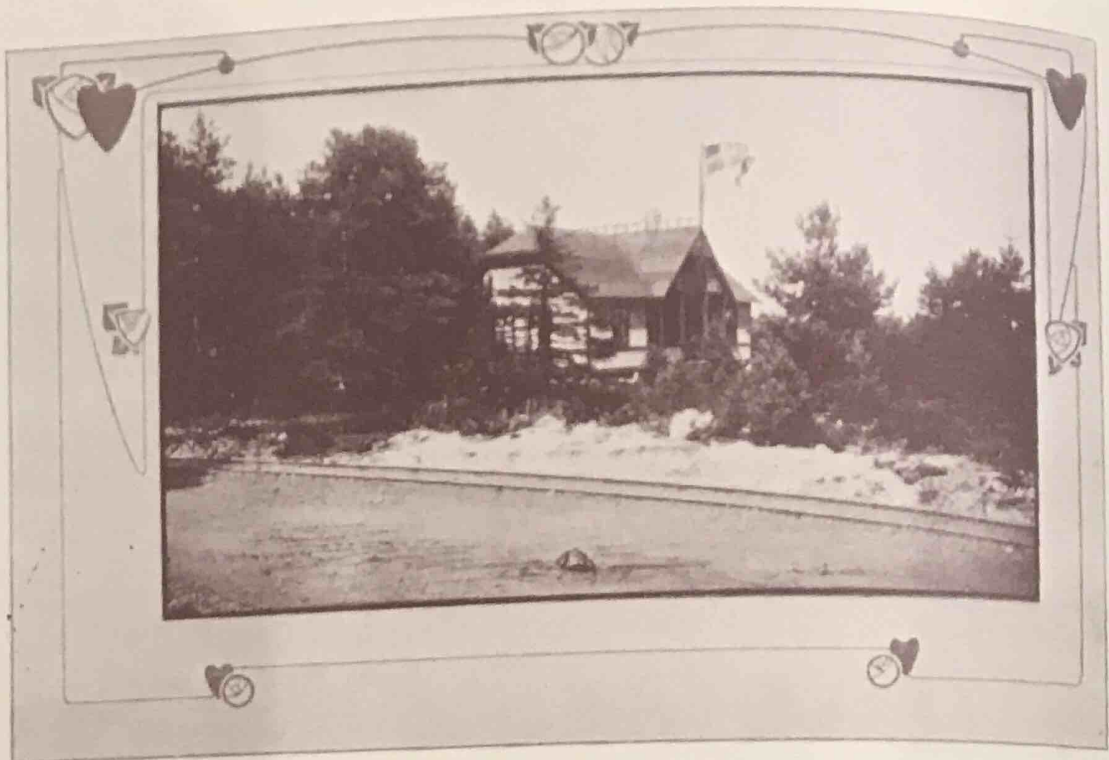
De bekanta ljumma nätterna bero på hafvets och san-
dens värmereglerande inflytande, i det de om dagen absor-
bera solvärmens för att låta den utstråla under natten.
Det blida klimatet gör att vistelsen äfven i September och
Oktober blir angenäm och stärkande.

I öfrigt hänvisas rörande klimatet till Bilaga A, som
innehåller Sverges erfarnaste balneolog, Prof. Curmans
i Stockholm uttalande om platsen.

VISTELSEN

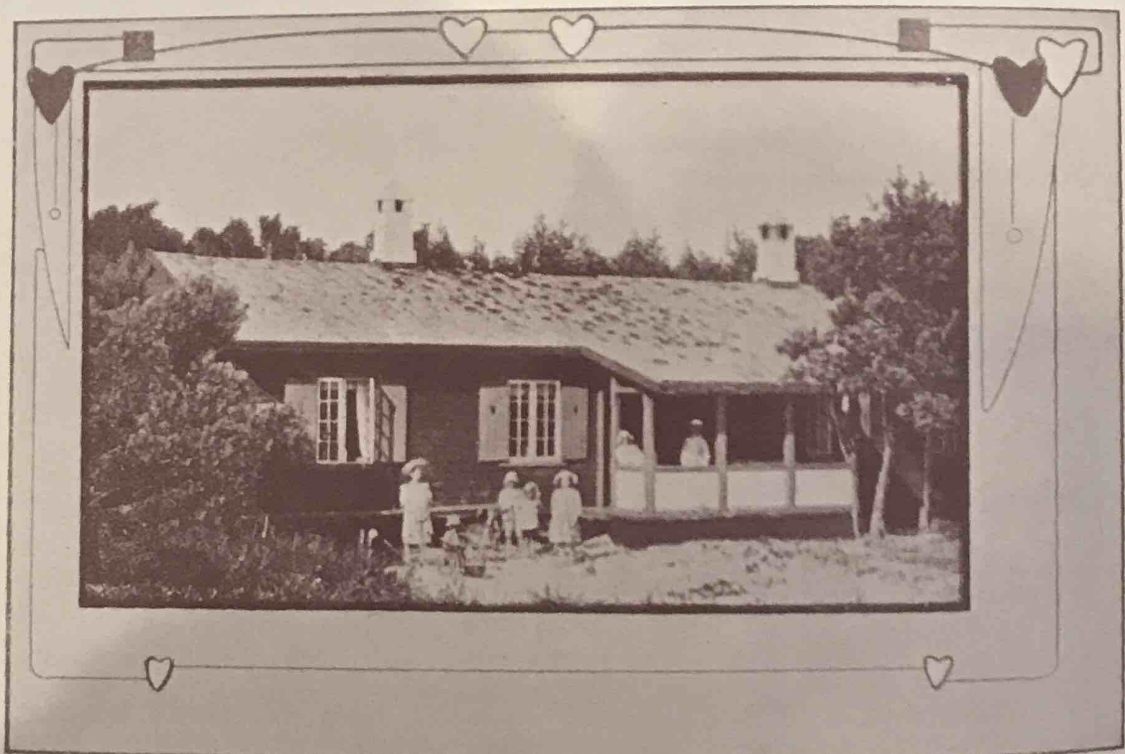
uti en storslagen hafs- och hednatur med en skog, som
till stor del bibehållit sin ursprungliga typ af vildmarks-
skog, i hvilken ett rikligt djurlif rör sig, måste erbjuda en
upppfriskande hvila såväl till kropp som själ, som ej står
att finna vid de moderna luxuösa kurorterna. Å ena sidan

lifvet på hafvet med rodd, segling och för dem som äro intresserade däraf, sälhundsjakt och fiske, å andra sidan ströfvandet i skogen och heden, der med omsorg allt undvikits, som kunde inverka störande på den ursprungliga naturen.

Beträffande de skönheter, skogen erbjuder, och det ovanligt intressanta djurlif, som der förekommer, hänvisa vi till de lifliga skildringar, som i bilaga B finnas aftryckta, skrifna af den fine naturskildraren Doktor Paul Rosenius. Skogen och hafvets mystik måste på barnens sinnen och deras fantasi utöfva ett synnerligen godt inflytande.

ANORDNINGARNA

afse att i möjligaste mån bevara områdets egendomliga karaktär. Hur önskligt det kunde vara att låta så många som möjligt få njuta af platsens förmåner, har bolaget just för att tillgodose ofvan angifna syfte sett sig nödsakadt att hålla den stora allmänheten utanför och därför undvikit ett stadsligt bebyggande och anläggande af stora hotell, som skulle förtaga platsen en stor del af dess idylliska behag.

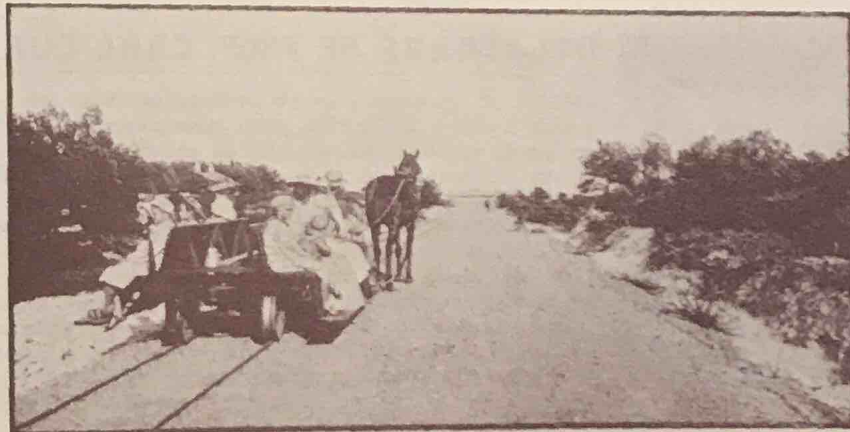
Bolaget har låtit uppföra en del villor, som stå hufvudsakligen för aflägsnare boendes disposition att hyra för någon tid af sommaren, att de må lära känna platsen;

i öfrigt är syftet att hvar och en skall ega sin egen villa med tomt. Ungefär 150 tunnland äro utlagda till villatomter på $1\frac{1}{2}$ tunnlands areal. Af dem äro redan 20 tunnland sålda. Återstoden utbjudes till salu.

Hvarje tomt har sin egen skogsdunge och en fasad af 50 meter emot sjön eller fri plats. De äro omsorgsfullt så planerade att hvarje villaegare på sitt område kan vara fullständigt ostörd af grannarna.

Hela det öfriga stora området, med undantag af någon mindre del, som senare kan blifva utlagd till villatomter, står till villaegarens gemensamma begagnande, så att hvarje villaegare, utom sin tomt på $1\frac{1}{2}$ tunnland, disponerar cirka 300 tunnland, som utgöras af vackra skogspartier hufvudsakligen barrskog, omväxlande med större och mindre ljungedar. Särskildt strandområdet har längs den 1,350 meter långa strand-

plagen i stor utsträckning utlagts till fritt område. I korthet sagdt, har den ledande principen för vår anordning af villaplatserna varit den, att hvarje villaegare skall framför sin villa hafva en fri, solig plats med utsikt öfver haf eller hed samt en skog, der han ostörd i skuggan och skydd för vind kan draga sig in med sin familj, men därjemte ej behöfva vara instängd på denna plats, utan hafva tillgång till vidsträckta hedar, skog och strandområden, der han ogeneradt kan med sin familj föra ett stärkande friluftslif.

För att ytterligare betrygga de inom villaområdet boende familjerna att kunna vara fullt ostörda och ogenerade har bolaget beslutat att ej uppföra någon restaurationslokal samt att stänga området för alla lustresande.

LIFSFÖRÖDENHETER

tillföras i riklig mängd till billigt pris af kringliggande orters befolkning. Daglig tillförsel af kontrollerad mjölk, kött och bröd. Friska grönsaker finnas alltid att erhålla ifrån Bolagets stora trädgård. En handelsbod för specier och diversevaror är planlagd vid stationsområdet. Per telefon kan i öfrigt ifrån angränsande städer, hvad som önskas snabbt och bekvämt anskaffas.

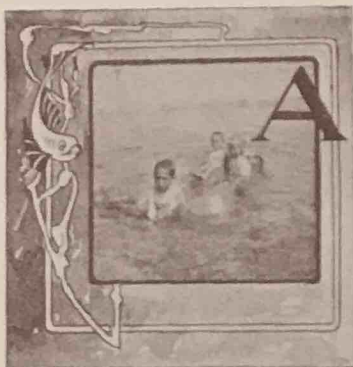
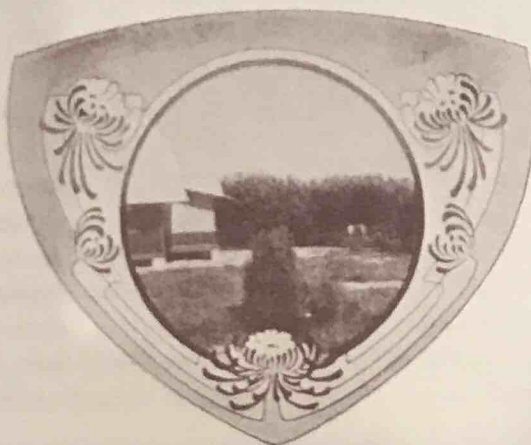
DRICKSVATTNET är godt och erhålles lätt.

POST- och TELEGRAFSTATION vid jernvägsstationen. Bolaget har egen centraltelefonstation med utläggning till villorna.

Ordnat renhållningssystem.

Bolagets verkställande Direktör är boende på platsen och står till villaägarnes disposition med råd och hjälp.

Plan öfver tomtindelning, villabyggnader, prisuppgifter m. m. samt alla nödiga upplysningar tillhandahållas af "Aktiebolaget Ljungskogens Strandbads" Verkställande Direktör, adress under sommarmånaderna: "Ljunghusen", eljest Malmö.

UTLÅTANDE AF PROF. CARL CURMAN.

NMODAD att yttra min åsigt om en föreslagen Bad- och Strandkuranstalt a den s. k. Skanörs ljun, "Ljungskogen", nära Falsterbo, och om de sannolika utsikterna för ett sådant företag, anser jag mig kunna, på grund af mangariga studier af klimatiska och hygieniska förhållanden vid våra kustsanatorier och hafsbad och utaf intrycken fran ett personligt besök för några år sedan å ifrågavarande område, som min öfvertygelse uttala:

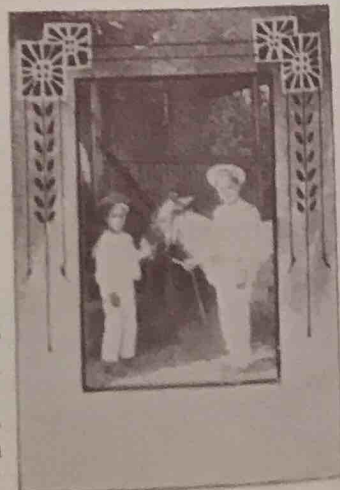
Att det egendomliga läget och den insulära karaktären af denna langsträckt och mycket laga halfö, med sin mot söder ovanligt präktiga strandbädd, "plage", och sin unga, vidsträckt barrskogsvegetation, särdeles väl lämpa sig för en hafs- och strandkuranläggning af en typ, som hittills alldeles saknas hos oss och som i mycket öfverensstämmer med de berömda kurorterna på de Friska Nordsjöarne.

Att sommarklimatet här genom det öartade läget mellan tvenne stora haf och under inflytandet af en förherrskande nordvest-ventilation kan anses särdeles friskt och jämnt samt kraftigt stärkande, men äfven skonsamt härdande, med ringa temperaturfluktuationer och med mattlig men jämn fuktighet samt skonadt från fastlandsvindarnes olägenheter.

Att de unga, frodiga barrskogsplanteringarne böra fördelaktigt modifiera hafs-klimatets karaktär och lämna ett förträffligt skydd mot starkare vindar, så att äfven svaga personer kunna utan fara länge vistas ute och företaga stärkande skogspromenader.

Att strandbaden å den vidsträckt, fasta, bländhvita ostsjöstranden i lä af skyddande dynevallar böra vara särdeles behagliga och stärkande, äfven om våggången (der Wellenschlag) icke är så regelbunden och kraftig som vid de egentliga nordsjöbaden. Hafsvattnets salthet är dock fullt densamma som vid de nordtyska östersjöbaden.

Att den egendomliga föreningen af storslagen hafs- och hedenatur bör verka imponerande och lugnande på sjuka eller trötta sinnen, förutsett att man vid anordnandet går omtänksamt tillväga för bevarandet af ortens egenartade natur, såväl vid byggnadernas orientering och disposition med öfriga anordningar, som vid ett skonsamt skyddande af terrängens ursprungliga naturliga växtmatta, och öfverhufvudtaget bringar anläggningen i harmoni med den originella naturen och med de lokala traditionerna, utan all sträfvan att efterlikna andra kurorters "tidsenliga"

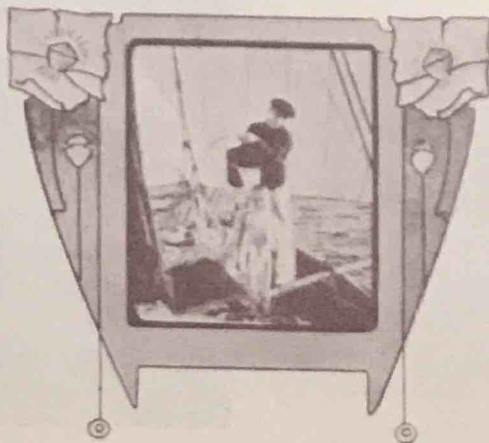

hotellprakt med onödig yttre lyx, eller äflan att söka framtinga en konstlad, främmande växtlighet, och anser jag slutligen:

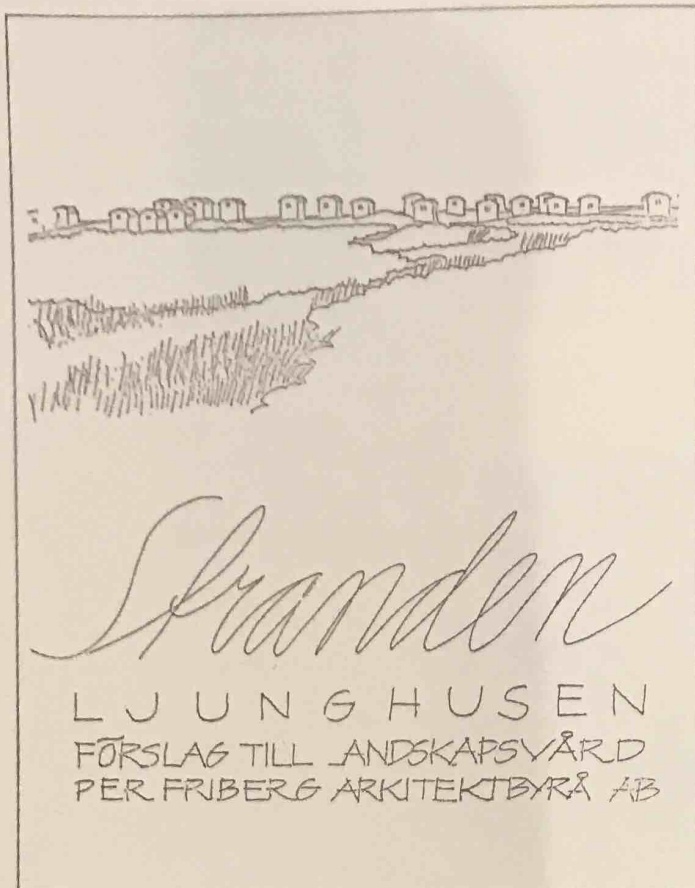
Att en i försiktig skala och med klok beräkning börjad anläggning af en rekreati- och hafskuranstalt i denna gynnsamt och såreget belägna terräng, med väntade goda och bekväma kommunikationer, bör hafva all utsikt till framgang och uppmuntran, ej blott från de rikt befolkade grannorterna, utan ock från de närbelägna grannländerna och från vårt land i öfrigt, samt en gang komma att fylla ett mycket bemärkt rum bland våra svenska kurorter.

Stockholm den 18 Okt. 1898.

CARL CURMAN.

På följande fyra sidor redovisas förslaget till landskapsvård för strandområdet mellan bebyggelsen och stranden. De riktlinjer med förslag till vårdplan, som där skisserades 1971, har sedan dess varit vägledande för skötselåtgärder inom de aktuella området. Förutom den utomordentligt viktiga dagliga tillsynen av området har man låtit utföra åtgärder som nyplantering av strandvegetation, avgränsning av slitagehotade dynområden, kanalisering av gångtrafik på spångar mellan parkeringsplatser och badhytter – för att bara nämna några exempel.

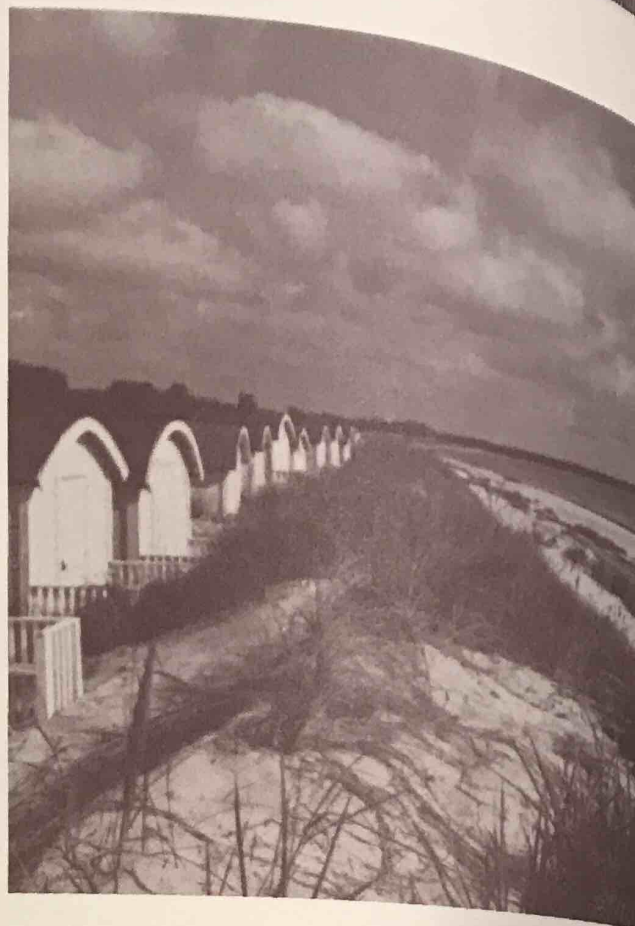
Stranden

På uppdrag av Ljungskogens Vägförening har undertecknad upprättat förslag till vårdplan av villa-föreningens strandområde. Förslaget omfattar, dels en principskiss, dels en diskussion om hur området kan behandlas.

Det aktuella området omfattar den 100–130 meter breda strand – zonen utanför bebyggelsen. Området fungerar som promenadmark men också som buffert mellan badplats och bebyggelse.

Vegetationshistoria

Områdets karaktär har växlat under seklers lopp. Utvecklingen har framför allt betingats av klimatförändringar och mänskliga ingrepp. Århundradena f Kr dominerades Falsterbohalvön av en vinterekskog, som under en senare, kort period ersattes av spridda al- och björkkärr. Skogsskövling medförde att ett hedlandskap alltmera bredde ut sig för att under de senaste 400–500 åren dominera halvön. I brist på ved har hedarnas torvlager utnyttjats som bränsle. Torvtäkterna frilade sanden, som genom sandflykt orsakade svåra problem redan under 1500-talet, bl a täcktes bördiga marker av tjocka sandlager. Försök att binda sanden genom starrsådd och skogsplantering började ge resultat under slutet av 1800-talet. Tallskog började täcka allt större ytor. Den öppna heden har sedan dess successivt minskat i areal.

Nuläge

Stranden är till övervägande del trädbevuxen och anknyter därmed till bebyggelseområdets skogsraktär. Tall och bergtall dominerar, men björk vandrar in i stor mängd.

Genom sin kupering särskiljer sig dynområdet från det förhållandevis plana villaområdet innanför. Närmast stranden löper ett ca 30 meter brett band av trädlösa sanddyner. De är glest bevuxna med strandråg, här och var finns låga vresrossnår. Den västra delen, närmast golfbanan, är flack, öppen och gräsbevuxen med vass i lägre partier. Endast i randzonen mot bebyggelsen förekommer ljung. Längre åt öster begränsas utblickarna över bukten alltmer av högre vegetation och i större delen av området sluter sig skogen, så att en visuell kontakt mellan bebyggelse – vatten saknas. Där tallen börjar växa, kan dyner anas i terrängen, samtidigt som hedväxter t ex ljung alltmer dominerar fältskiktet.

Strandområdets östra delar är ett utpräglat dynlandskap. Tall och bergtall bildar täta ridåer, som sluter sig kring mindre gläntor. Terrängens kupering och de täta vegetationsväggarna samverkar till att landskapet upplevs som mycket småskaligt. Det är också svårt att orientera sig i området, att skapa sig en uppfattning om dess uppbyggnad. Området är ett komplex av öppna ljungtytor (ofta ny-röjd skog), av tätare snår av bergtall och i viss mån björk och av tallskog. Öppna sandtytor förekommer och är en följd av slitage i anslutning till gångstråken, men också som öppna sandgropar, minnande om tidigare sanddyner.

Godkänd för publicering av Försvarsstaben.

Sannolik vegetationsutveckling utan skötselåtgärder

Trädsikt

Tall och bergtall karakteriserar trädsiktet, men björk sprider sig över området. Björk förefaller vara konkurrenskraftig gentemot den dåliga proviensiens av tall som förekommer inom området. Det är därför troligt att björkinslaget kommer att öka betydligt. Träden slår upp i täta bestånd och kan inte utvecklas till välvuxna exemplar utan gallring. Det är sannolikt att vegetationen tättnar till en risig skog och att kontakten bebyggelse – strand därmed ytterligare minskar.

Fältsikt

Ljung och klockljung dominerar i fältsiktet. Klockljung, som för övrigt är karaktärsväxt på Skanörs ljung, är ljusälskande och vid beskuggning konkurreras den ut av ljung. När träden sprider sig över öppna ytor, ersätts klockljungen successivt av ljung. Tättnar träd- och busksiktet ytterligare försvinner även ljuven. Den föredrar en ljus växtplats och kommer därför knappast att återfinnas annat än i utkanter av traddungar. Därmed skulle ljuven inte längre komma att prägla området. Det variationsrika området med växlingar mellan utblickar, slutna rum och traddungar kan komma att ersättas av ett jämförelsevis kompakt skogsband, genombrutet av stigar, som skiljer bebyggelsen från strandremsan.

Sammanfattande bakgrund

Problem som komplicerar diskussionen om landskaps-

bildens utformning är markslitage och vinderosion, Sandens tunna vegetationstäckes är mycket känsligt för slitage. Ljungen bryts lätt sönder. Tramp nöter ned ljungen och sanden friläggs. Den lösa sanden är obekvämt att gå i. Därför används de intakta sidorna och sår uppstår, som succesivt breder ut sig i sidled. Vindens påverkan försvårar marktäckets läkning och kan också medverka till ökad erosion.

Ovanstående, ur landskapsvårdsplanen från 1971 anförda synpunkter beträffande vegetationens betydelse för områdets ekologi redovisas dessutom i denna publikation med bifogat yttrande från 1979 av professor Börje Lövkvist, Alnarp.

Vid utformningen av området måste därför alla möjligheter tillvaras som kan begränsa slitaget. Besökarna bör styras så att stigarnas antal begränsas och de bör helst ledas förbi känsligare områden. Den enda möjlighet att på detta sätt kanalisera slitaget inom området är att utnyttja vegetationen som hinder och som visuell ledning.

En fri sikt ner mot stranden underlättar orienteringen och "onödiga" omvägar minskar slitaget. Vid de punkter, där besökaren har flera olika möjligheter att nå stranden, kan vegetation användas för att begränsa stigarnas antal och spridning av slitaget.

Metoden att kanalisera slitaget med hjälp av vegetation talar för att trädvegetation bör få förekomma. Diskussionen kommer då att gälla trädslag, täthet, mängd och fördelning. Med detta som bakgrund presenteras i det följande möjliga förslag till karaktär och skötsel för strandområdet:

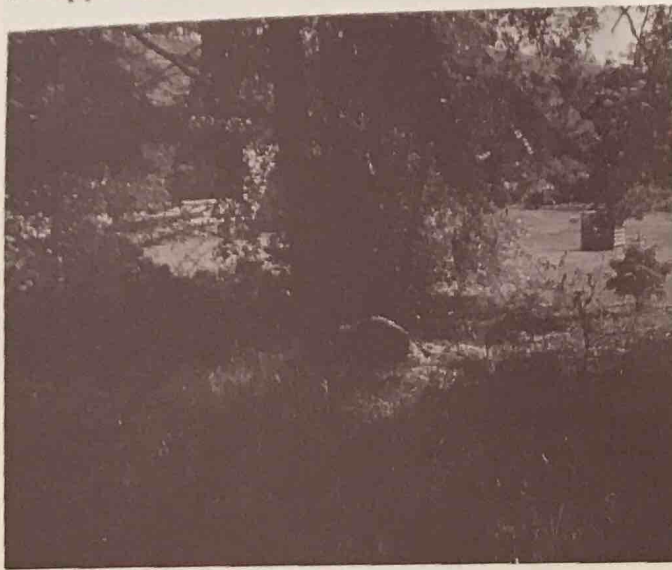
Flygfoton av konsultent Algot Larsson. Övriga foton av Per Friberg och Bengt Hudemarck.

Förslag till åtgärder

För att förhindra den skisserade nerbrytningen av det känsliga strandområdet bör en skötselplan upprättas. Det finns ett otal möjligheter för utformningen av strandområdets framtida karaktär. Olika alternativ redovisas nedan och slutligen ges rekommendationer om vilka åtgärder som bör vidtas de närmaste åren. Målsättningen för landskapsbildens utformning på längre sikt kan diskuteras med nedanstående punkter som underlag.

1. Utglesad tallskog
2. Ek-hedskog
3. Öppen ljunghed

1. Utglesad tallskog

Det första alternativet ligger till sin karaktär närmast den aktuella situationen. För närvarande karakteriseras framför allt det östligaste strandpartiet av en uppdelning i en mängd små rum, begränsade av täta buskage och trädbestånd. Oftast saknas en klar kontakt mellan de olika rummen liksom mellan rum och vatten.

Förslaget innebär att landskapsbilden förenklas och renodlas samt att en öppnare landskapstyp skapas. Om täta snår av bergtall och björk rensas bort kan områdets väsentliga karaktär accentueras – det kuperade dynlandskapet. Landskapsbilden skall i huvudsak byggas upp av två element – dyner och tallstammar. Genom utglesning av tall och i vissa fall röjning skapas utblickar *mot* vattnet och *längs* stranden, ibland genom trädstammar, ibland över helt öppna områden. En väsentlig princip vid gallring och röjning är att det skapas möjligheter att visuellt uppfatta strandens vidd och områdets uppbyggnad.

Åtgärder

Björk gallras bort. Bergtallen decimeras i kraftigt antal. De öppna yterna bibehålles och utökas i vissa fall genom gallring och röjning. Befintlig tall gallras och ersätts successivt av en tåligare proviniens.

2. Ek-hedskog

Vinterek är ett trädslag med ursprungliga traditioner på Falsterbohalvön. Vinterek är ett maritimt skogsträd. Den är hårdigare än tallen i kustklimat och bör därför med fördel kunna användas som skogsbildare på rekreationsmark.

En total omplantering med vinterek innebär att det uppkommer en stark gräns mellan villaområdet och strandområde, vilket ger en specifik karaktär åt de båda områdenas olika funktioner.

En kompromiss mellan alt 1 och 2, dvs en blandning av tall och ek, ger en mjukare övergång mellan bostadsområde och strandparti. Tall får då dominera områden närmast bebyggelsen, medan ekbestånd successivt tar vid. Ek planteras framför allt i de mest utsatta områdena nära stranden och i vindpåfresta lägen.

Ek-hedskogen byggs upp som alt 1, dvs trädens täthet varierar, gläntor och utblickar över stranden skapas.

Åtgärder

Björk och bergtall gallras bort. All tall eller endast tall av sämre kvalitet ersätts successivt av vintereksbestånd enligt ovan skisserade princip.

3. Öppen ljunghed

Ljunghed har som redan nämnts dominerat Falsterbohalvön under de senaste århundradena. Efter att ha nått sin maximala utbredning under 1800-talets mitt har ytan kraftigt minskats.

Ljungskogens strandområde kan återföras till ljunghed. Villaområdet skulle därigenom intimt knytas samman med den egentliga strandzonen. Utanför den av träd skyddade bebyggelsen tar då ett böljande ljungtäckt dynlandskap vid med en fri, vid horisont längs bukten. Ett kontinuerligt, öppet landskap skapas från Ljungen, över golfbanan och vidare längs Ljungskogens strandområde.

Åtgärder

Björk gallras bort helt. Tall och bergtall bibehålles som uppblandade bestånd i vissa avsnitt längs bebyggelsen. Vissa samlade bestånd kan förekomma i anslutning till denna trädzon för att styra stigar och begränsa stigarnas utbredning. Avverkningen bör ske successivt under ganska lång tid för att förhindra alltför omfattande erosion på de oskyddade markerna innan ny marktäckande vegetation blivit etablerad.

Godkänd för publicering av Försvarsstaben.

Flygbilden av den centrala delen av området, där Storrövägens parkeringsplats möter stranden och bryggan, visar ett i princip fullbebyggt område med vegetationen något uttunnad men ändå så pass bibehållen, att förslagets idé för området i sin helhet om hus i gläntor kan anas på denna äldre del.

I strandområdet mellan bebyggelsen och badhytterna visar bilden tydligt ett nät av gångstigar, som slitit ned marktäcket så att risken för erosion ökat. Efter att flygbilden togs har gångtrafiken kanaliserats till vissa stråk och spänger har utlagts mellan badhytterna.

Förslag till vårdplan för strandområdet

Huvudprinciperna för de föreslagna åtgärderna presenteras i ett mycket översiktligt skissförslag. Den exakta omfattningen av de olika åtgärderna kan endast fastställas på platsen.

Ledande princip för förslaget är, att strandområdets kvaliteter skall nyanseras och betonas. Större öppna ytor skapas. Gallringar utförs för att ge utblickar mot stranden och längs stranden. Träden samlas i större grupper som glesas ut något.

Den något gyttriga norra delen gallras kraftigare så att dynerna får dominera landskapsbilden. I de södra, flackare delarna bibehålls den öppna strandängen, medan vegetationen i övrigt koncentreras i grupper, för att inrama sammanhängande landskapsrum.

Som ett konkret förslag till åtgärder de närmaste åren föreslås följande:

1. Björk gallras bort för att förhindra igenväxning. Björkgallring gäller som generell åtgärd för samtliga presenterade vårdalternativ och binder därför inte valet mellan alternativen.
2. Bergtall gallras bort med undantag av vissa mindre partier.
3. Tall i dålig kondition röjes bort och ersätts successivt av en tallprovinien av bättre kvalitet.
4. Vinterek planteras på prov inom vissa begränsade ytor t ex vid parkeringsplatserna.
5. Utsiktsröjningar utförs i mindre omfattning. Förändringar i fältskiktet (artsammansättning, slitagepåverkan) registreras kontinuerligt. Resultaten analyseras och kan ge anvisningar om vilka möjligheter som finns att glesas ut trädbestånden respektive att skapa helt öppna ytor.

Bjerrred den 7 december 1971

Per Friberg

Bilden ovan får utgöra en introduktion till de sidor som nu följer och som har rubriken ”... för villaägarnas omsorg om miljön”. Dessa anvisningar har som nämnts funnits i stencil sedan flera år tillbaka. Förslaget har av undertecknad redovisats i föredrag på villaägarföreningens årsmöte sommaren 1972 och för representanter för Vellinge kommuns planeringsorgan året därpå.

Föreningens styrelse har ansett det angeläget att genom vägledning och rådgivning åt medlemmarna skapa förståelse för de ambitioner, som gått i arv från områdets grundare, att bevara områdets unika natur och karaktär; de ambitioner, som så påtagligt dokumenteras i programskriften från 1906 och som därför ingår som denna skrifts första del. Hur kan då dessa ambitioner realiseras? Även om generella regler och anvisningar kan betyda en del så ligger avgörandet ändå först och sist hos villaägarna själva, både de redan etablerade och de som står beredda att sätta spaden i jorden när byggnadsförbudet upphävs.

Detta gäller generellt men i särskilt hög grad Ljungkogen – av följande skäl:

Området för bebyggelse är som framgår av översiktskartorna nästan uteslutande använt till tomtmark och har sålunda i jämförelse med gängse nutida planstandard mycket liten del grönområden. Varför blir det då särskilt viktigt att ljunghusenborna vårdar sin del av området?

Förklaringen är givetvis att det här med så pass

rymliga tomter och så rikliga strövområden, som här finns i områdets periferi, är ett relativt litet behov allmänningar inom villaområdet och därmed ökar också ansvaret för den enskilde tomtägaren att vårda sin del av den totala miljön, sin bit av pusslet. Hade planen haft ett genomfört system av allmänna grönzoner i form av vegetationsbälten, som delade in området i lämpliga mindre enheter, så hade man kunnat handska friare med exempelvis vegetationen inom den avgränsade enklaven.

Egentligen är det samma sak som händer om förslaget idé, presenterad i det följande, kommer att kunna anammas av villaägarna. Idén illustreras i ord och bild men kan gärna avslöjas redan här: den kan kallas ”Operation Glänta” och går helt enkelt ut på att animera alla tomtägare att för sitt hus och sitt uterum i anslutning därtill bara röja en måttligt stor glänta i den befintliga vegetationen. Med resten av grönskan bibehållen i ett bälte längs tomtgränsen skulle hela Ljungkogenområdet på så sätt bli ett gitterverk av vegetation – med gläntorna som hålen i gittret, alltså samma idé som nämndes nyss om enkla-
ver men i en mycket mindre skala, eftersom enheten bestäms av den enskilda tomtens storlek och form. Om denna ordning, ”Operation Glänta,” kunde genomföras inom hela Ljungkogenområdet borde den nuvarande skogskaraktären kunna bevaras. Ja, man kan tillägga, endast om så sker är detta möjligt. Om man ser den befintliga skogsmarken som på flygbil-

Godkänd för publicering av Försvarsstaben.

derna ovan såsom en heltäckande matta av vegetation i olika skikt: fält-, busk- och trädsikt gäller det alltså att göra så små ingrepp som möjligt i vegetationsmattans olika delar. Om denna vegetation bibehålles i form av täta busk- och trädridåer runt gläntorna och mellan tomterna kommer just karaktären av glänta att förstärkas – med lä mot vinden och skydd för insyn som välkommen följdverkan. Detta gäller oavsett väderstrecken för tomtens alla fyra sidor, varav den mot vägen är den inte minst viktiga. Där sammanfaller både behovet av avskärmning av de enskilda tomterna och önskan att behålla en sluten vägbild, där vegetationen och naturen men inte byggnaderna dominerar. Flygbilderna ovan har medtagits för att ge en överblick över Ljungskogenområdet jämte angränsande villaområden. Bilderna visar dessutom hur stor förändring i den ursprungliga bilden det innebär att i denna miljö söka inordna ett annat, tätare bebyggelsemönster – med påföljd att av den förhållandevis täta skogen återstår endast enstaka solitära träd glest utspridda mellan husen. Man kan säga att det har skapats en helt ny biotop med nya betingelser för växtligheten, därför att naturmiljön har blivit ersatt med en villaområdesmiljö av ordinär typ. Det är för att undvika en sådan utveckling inom Ljungskogen som sålunda dessa anvisningar har tillkommit. Många särskilt nyblivna stugägare börjar sitt nybyggarliv med att rensa och röja i vegetationen, hugga ner träden, föra på matjord, gödsla, så och plantera

växter som bättre hör hemma i villaområdena på åkerjorden i förstäden. Och deras nyvunna, dyrköpta erfarenhet blir att sådan mark som Ljungskogen inte kan odlas på ett sådant sätt – det gäller här som alltid att arbeta med naturen, inte mot den. Den bästa informationen om naturen får man genom att studera grannskapet runt omkring, vad där växer och hur det växer. Kanske kommer man då till den nya insikten att man här i Ljungskogen inte behöver göra så mycket åt tomten, att den är ganska bra som den är och att det bara gäller att med varsam hand ta tillvara och styra utvecklingen av vegetationen inom det stycke mark man disponerar.

För vården av skogen har skogsvårdsstyrelsen anlitats. En översiktsplan över de skogliga arbetena har upprättats, så att kontinuerlig gallring av vegetationen har kunnat utföras över hela området. Varje enskild tomtägare har dessutom haft möjlighet att få hjälp både med rådgivning och utförande av skogliga åtgärder.

Det skulle föra för långt att i detta sammanhang behandla de enskilda tomternas disposition med allt vad det kan bli fråga om att ta ställning till: husets placering, entré, bilplats, uteplats, hägnad, växtval etc. I bokhandel och bibliotek finns litteratur – om man inte väljer att anlita någon fackman. Dock har några synpunkter anförts i det följande, som jämte fotografier och perspektivskisser försöker klargöra den bärande idén, gläntan.

LJUNGSKOGENS STRANDBAD

Anvisningar för villaägarnas omsorg om miljön

BAKGRUND

Vegetation och bebyggelse

Landskapets karaktär på Falsterbohalvön har växlat under seklernas lopp. Förändringar i klimatet och mänskliga ingrepp har påverkat utvecklingen. Området dominerades under en lång tid av en vinterekskog; från århundradena f Kr fram till senare hälften av medeltiden. Tidvis fanns inslag av al och björk.

Under medeltiden ökade bränslebehovet. Följden blev en skövling av vinterekskogen. Orsaken var det goda sillfisket, som gjorde Skanör och Falsterbo till viktiga handelsplatser. Under de intensivaste fiskeperioderna samlades närmare 50 000 personer på Falsterbohalvön. Vinterekskogen fick successivt ge vika för Ljungheden. Hedlandskapet har allt sedan dess, i 400–500 år, präglat området; när träden försvunnit ur landskapsbilden använde befolkningen istället ljung, pors och grästorv som bränsle. Torvtäkterna orsakade dock stora problem. Sanden frilades och sandflykten var ett faktum. Bördiga marker täcktes av tjocka sandlager. Hus och gårdar ödelades, t ex Kämpinge socken och kyrka vid sandstormen på 1630-talet.

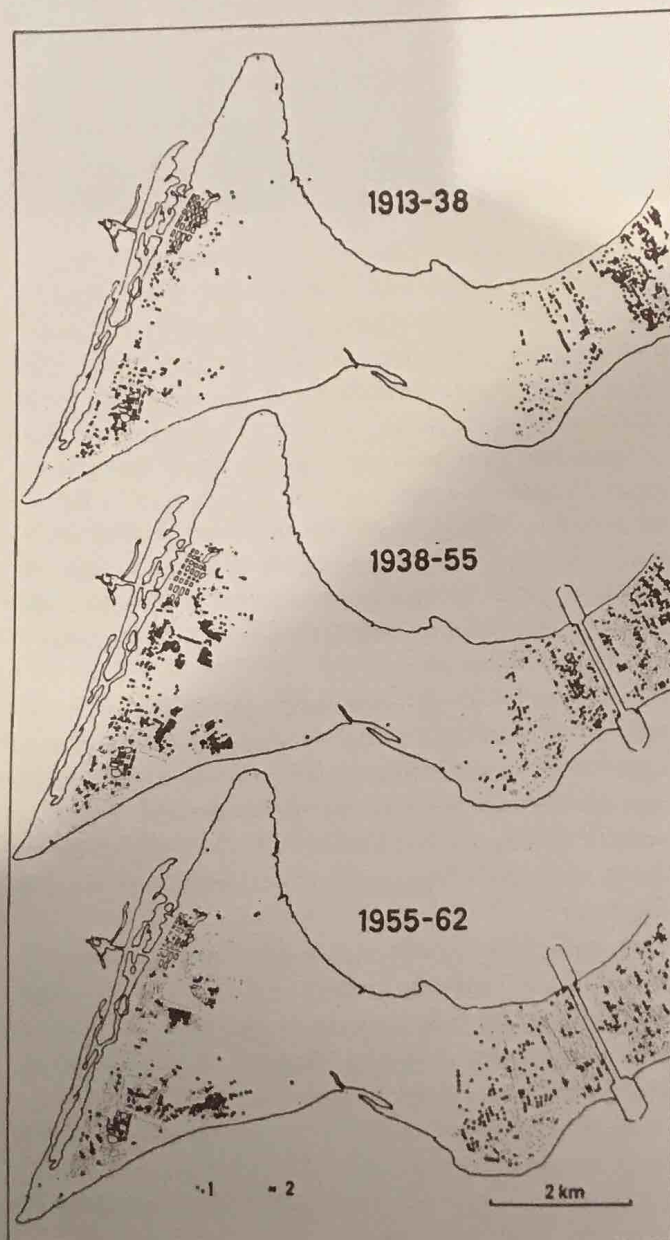
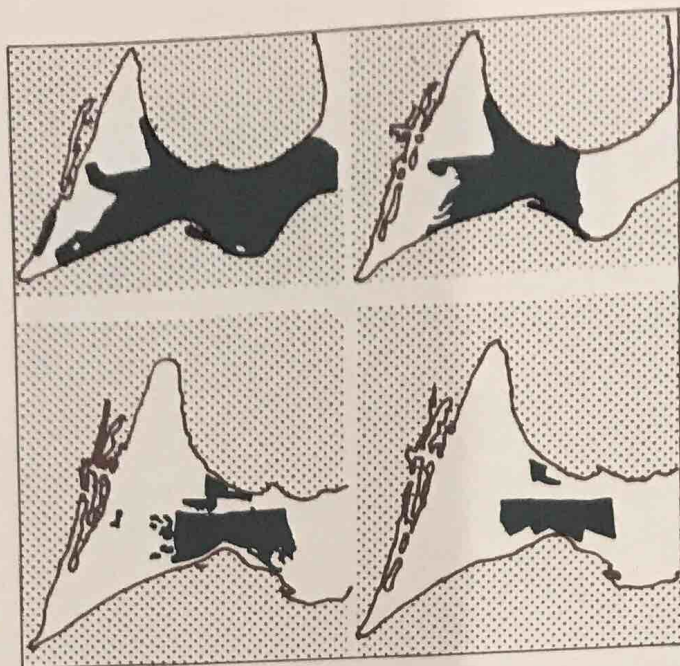
Sedan Skåne blivit svenskt, 1720, gjordes många försök att stoppa sandflykten. Man prövade med skogsplantering, starrsådd, grävning (sanden blandades med myllan) samt reglering av torvtäkterna 1792.

Arbetet gav dock inte resultat förrän vid mitten av 1800-talet. Pionjärerna var greve Beck-Friis, som planterade sina ägor (grevens ljung) och kyrkoherden Carl Jacob Collin, som planterade kyrkans mark. Collins insatser bedömdes så stora att Ljungens villaägarförening 1930 reste en minnessten över honom.

Ljunghedens minskning i yta, från 1860 till 1967, visas på kartan.

De medeltida vallarna, som byggdes av tång och torv, är av kulturhistoriskt intresse. De skulle ge skydd mot vattnet och sanden, men fungerade även som inhägnad för betesmarkerna. Ljungen har ofta drabbats av stormfloder, stora områden har satts under vatten. Senast hände det åren 1934–35.

Av planerna av Falsterbohalvön visar de övre ljunghedens utbredning från 1860 till 1967 och de nedre bebyggelsens utbredning under en femtioårsperiod mellan 1913 och 1962. Under 60- och 70-talen har inom Skanörs och Falsterbos tätorter stadsbebyggelsen ytterligare byggts ut.

Bebyggelse

Det sk N Ljunghuset från 1796 var det första hus som byggdes på Ljungen. Sedan Ljungen delats år 1780 mellan Skanör-Falsterbo och byarna i öster uppfördes detta hus av Skanörs stad för vängvaktaren, som skulle vakta städernas ljung.

Ljungens äldsta villaområde är våra dagars Ljunghuset från början av 1900-talet. Det planerades av AB Ljungskogens Strandbad på det forna Beck-Friskiska skiftet (grevens ljung) och Skanörs 1850-tals-skog. Området på 600 tunnland disponerades efter väl genomtänkta idéer om hur en bad- och strandkurort ska fungera på bästa sätt. Områdets vildmarkskaraktär skulle bibehållas så långt som möjligt. Kiosker, hotell, restauranger o dyl fick ej störa miljön. *Bebyggelsen* samlades inne i den vindskyddande tallskogen, innanför stranden och ljungheden. Den vita sandstranden sparades som fritt *allmänt område*. I stråk längs större vägar och mellan tomterna bibehölls naturmarken. *Tomterna* gjordes rejält stora, ca 1/2 tunnland för varje villaägare, och alla tomter borde gränsa mot allmän mark på någon sida.

Ur Programskriften för Ljungskogens Strandbad, år 1906:

"Vistelsen uti en storslagen hafs- och hednatur med en skog, som till stor del bibehållit sin ursprungliga af vildmarksskog, i hvilken ett rikt djurlif när sig, måste erbjuda en uppfriskande hvila såväl till kropp som själ . . ."

"Terrängen utgöres av en med ljung bevuxen flygsandshed som mot Östersjön har en vidsträckt strandbädd av en bländande vit sand, som får lä genom skyddande dynvallar".

"Skogen har en omväxlande karaktär. Än gammal, gallrad, hög furuskog med mjuk mossbädd under, än knappt meterhöga yviga små träd, än tät, ogenomtränglig snårig vildmarksskog".

"Jordmånen består av sand, som hastigt absorberar all fuktighet, så att äfven efter ett stridt regn marken nästan omedelbart blir torr och atmosfären befriad från all skadlig fuktighet".

"Strandbaden vid den bländande strandplagen äro synnerligen behagliga och stärkande".

"Klimatet det mildaste i riket".

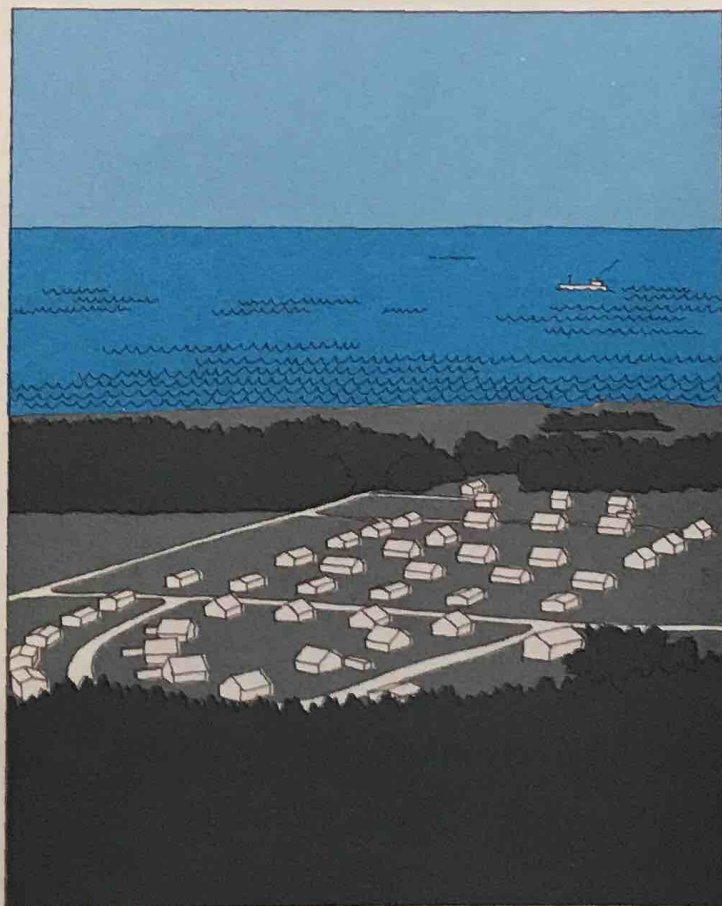
Det milda klimatet bidrog till att kustsanatoriet Ljungsäter anlades här. Tyvärr tvingades det flytta, då Falsterbokanalerna öppnades år 1942.

De allmänna stråken räckte dock inte till för att bibehålla Ljungskogen i helhetsmiljön. Varje tomt var en bit av den totala miljön. Uthuggningen på *en enda* tomt kunde förändra en hel gatumiljö. Därför upprättades 5 st paragrafer, vilka villaägarna måste följa, där bl a skogsavverkningen regleras.

Skissen till höger visar en bebyggelse utlagd på ett plant område utan stöd av terräng eller vegetation.

Ljungskogens Strandbad situation 1934

STORA HAMMARS SJÖ

76 77 78 79

Ms

HPL

2.87

83B 83A

81

80A

80B

80D

80C

RANGS S.N.

Ljunghusen

KAMPINGE

Vattentorn

ST. HAMMAR

RANGS S.N.

Ljunghusen

Tennisb.

RANG

KAMPINGE

Klubbhus

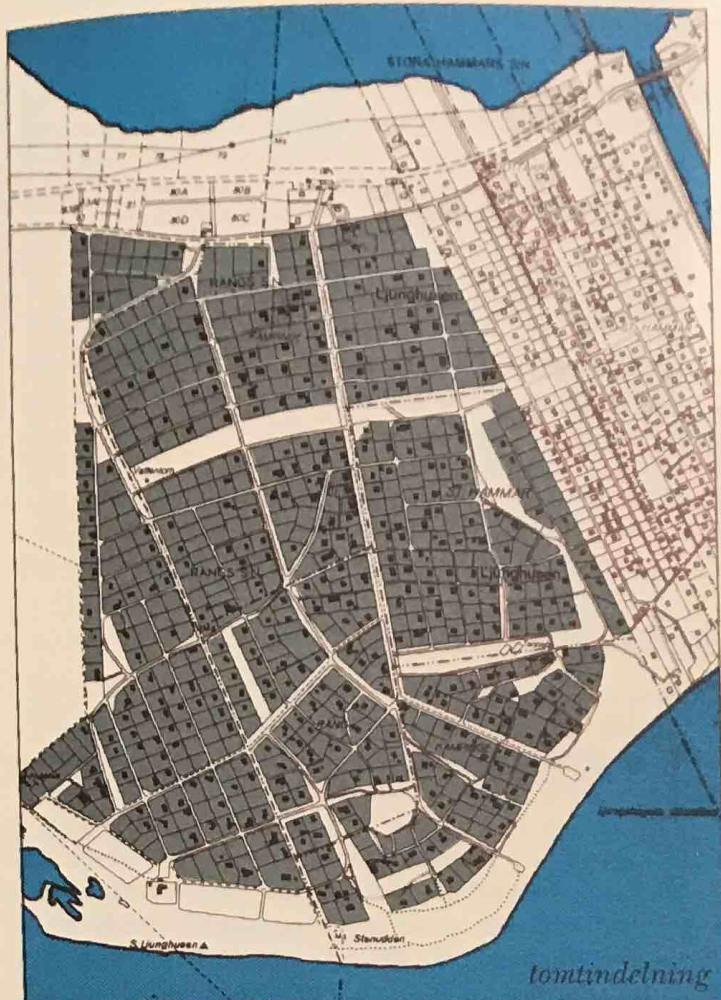
Ljunghusens strand

S. Ljunghusen A

Ms Stenudden

Nuvarande situation.
Hus, tomter, vägar.

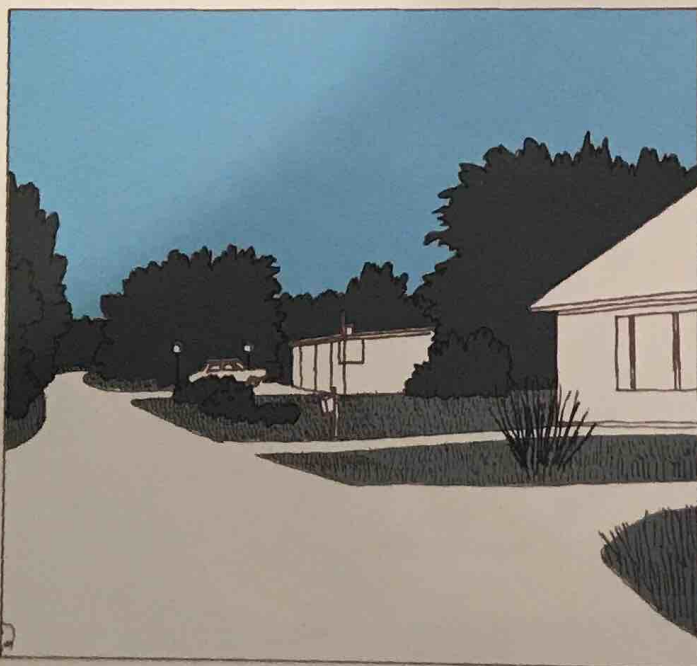
1. Å tomten får icke uppföras annat än villabyggnad för ägarens privata bruk jämte andra för ägarens privata bruk avsedda byggnader såsom nödiga uthus och garage. Ritningar till byggnadernas exteriör och deras placering å tomten skola, innan grundgrävning eller dylikt påbörjas, godkännas av A/B Ljungskogens Strandbad. Byggnader å tomten få icke täckas med spån, halm eller annat eldfarligt ämne.

2. Ledningar för telefon samt elektriskt ljus och kraft skola å tomten anbringas såsom jordledningar.

3. Av å tomten befintlig skog må ej mera nedhuggas än som erfordras för att rödja plats för byggnaders uppförande, eldfaras förekommande och tomtplanens lämpliga ordnande.

4. För att trevnaden och lugnet inom villaområdet ej skall störas får byggnadsarbeten å tomten icke företagas under den del av året, som faller inom tiden från den 1 juni och till den 15 september, såvida ej strejk eller force majeure förhindrat arbetets fullbordande å annan tid.

5. Å tomten får icke ens tillfälligtvis utan skriftligt tillstånd av A/B Ljungskogens Strandbad bedrivas någon som helst yrkesverksamhet, affärsrörelse, kiosk, nöjeställning, demonstration, utställning, camping, sjukhus, vilohem, semesterhem eller annan verksamhet vare sig avgift betingas eller icke.

Befintlig situation

Stranden skiljer sig från det förhållandevis plana villaområdet genom sin kupering. Den är till övervägande del trädbevuxen och anknäver därmed till bebyggelseområdets skogskaraktär. Tall och bergtall, ljung och klockljung dominerar, men björken vandrar in i stor mängd. Närmast stranden löper ett ca 30 m brett band av trädlösa sanddyner med strandråg, här och var låga vresrossnår. Sandens tunna vegetationstäckor är mycket känsligt för slitaget. Ljungen bryts lätt sönder. Tramp nöter ner ljungen och sanden friläggs. Den lösa sanden är obekvämt att gå på. De intakta sidorna används i stället och såren breder successivt ut sig i sidled. Vindens påverkan kan också medverka till ökad erosion. Slitaget måste därför begränsas. Genom att minska stigarnas antal och inte beträda känsligare områden kan vi dock förbättra förhållandena.

Villaområdet

I det nya plana villaområdet dominerar tallskogen. Vintereken var från början den potentiella vegetationen. Vildmarkskaraktären lever fortfarande kvar i området men i stort sett bara på de allmänna områdena och på de obebyggda tomterna. Det forna fritidsområdet håller också på att förvandlas till ett permanent bostadsområde med allt vad som följer av traditionella gräsmattor och pretentiösa villaträdgårdar.

Ljungskogen har omkring 700 tomter, varav 2/3 eller 400 tomter har exploaterats. Den orörda vegetationen på de obebyggda tomterna har stor betydelse för helhetsmiljön, eftersom många husägare förstört eller påverkat sin ursprungliga naturtomt i negativ riktning. Vad händer när och om samtliga tomter exploateras? Det forna natur- och fritidsområdet, Ljungskogen, löper risken att förvandlas till ett ordinärt villaområde, om vi inte strävar efter att återställa naturmarken så att tallskogen åter präglar området, även de bebyggda tomterna.

I ett kulturlandskap är växtligheten inte statisk. Den måste vårdas och vårdas på rätt sätt, om den ska bibehållas. Tallbestånden åldras. Slyn av den mer konkurrenskraftiga björken slår upp och tränger ut den dåliga proviniensen av tall, som förekommer inom området. Gallras inte träden, kan de inte utvecklas till välvuxna exemplar utan vegetationen tättnar till en risig skog.

Markens kemiska sammansättning utgör underlag för ett marktäck och en flora, som är typisk för ett tallskogsområde. Marken är torr och näringsfattig och känslig för skador. Det tar lång tid att få ett nytt tjockt marktäck.

När träd- och buskvegetation blir alltför tät påverkas även marktäck, den karakteristiska ljungen försvinner bl a.

Gräs, perenner som tillhör villaträdgården passar inte in i och trivs därför inte här utan ett idogt arbete med matjordstillförsel, konstgödning, vattning.

RIKTLINJER FÖR FRAMTIDEN

Stranden

Strandområdet bör även framöver skötas enligt de landskapsvårdande principer som redan tillämpats under några år så att framför allt slitaget bemästras genom en kanalisering av trafiken mellan villaområdet och stranden.

Villaområdet

Vi måste sträva efter att bibehålla eller få tillbaka den ursprungliga landskapskaraktären. Vägmiljön är oerhört viktig. Det är framför allt från vägarna som man upplever Ljungskogen, när man går, cyklar eller kör bil genom området. Tallskogen skall dominera och bebyggelsen underordnas vegetationen. Känslan av en orörd tallskog, där husen försiktigt placerats in i små gläntor i vegetationen. Den enskilda tomtens entré, biluppställningsplats, uteplats påverkar gatubilden. Det är viktigt att man tar fasta på det, då man planerar sin tomt.

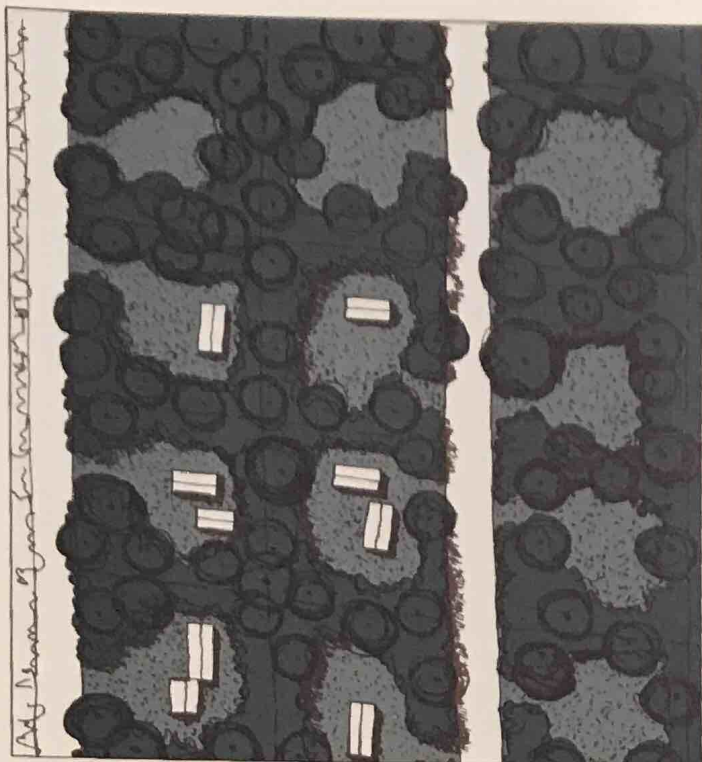
Som en enkel princip för att bevara Ljungskogens karaktär skall här skisseras en lösning, som helt enkelt innebär att man bibehåller *vegetationsridåer* eller *grönzoner* utmed alla tomtgränser. Varje tomt skulle omgärdas av ca 10 m breda vegetationsridåer, grönzoner. Inom dessa zoner sparas den ursprungliga vegetationen. Dit hör träd som tall, bergtall, buskar som vresros, marktäckare som ljung och vildkaprifol. För Ljungskogen främmande växter bör inte planteras här. Vidare får enligt avtal inga träd eller buskar huggas ner utan att tillstånd har lämnats av AB Ljungskogens Strandbad. Eftersom tomterna är stora, på ca 1/2 tunnland, återstår ändå en glänta, ca 900 m² mark, där hus kan planeras eller annan vegetation tänkas.

Överst på sid 22 ett utsnitt av gällande bestämmelser för området: anvisningar betr bebyggelse, ledningar, aktsamhet om befintlig vegetation, förbud för byggnadsverksamhet sommartid samt restriktioner betr af-färsverksamhet – allt i avsikt att göra området vackert och trivsamt för de boende.

Perspektivskisserna visar på sid 22 överst en sluten vägbild, där bebyggelsen döljer sig i vegetationen; underst två villor med kalhuggna förgårdar, så att vägbildens slutenhet och naturkaraktären spolie-rats. Skisserna på denna sida visar två diametralt olika lösningar av resp entrépartier, den övre enligt principen "hus i glänta", den undre helt exponerad mot vägen.

"Operation glänta", principskiss

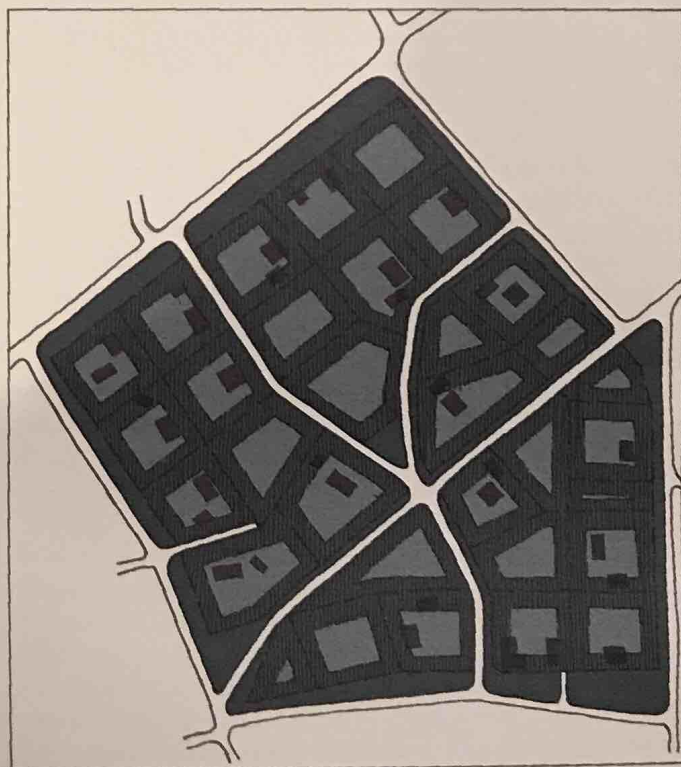
För att åskådliggöra det hela tittar vi närmare på ett av kvarteren. Första kartan visar de allmänna smala stråken, där naturmarken finns och alltid kommer att finnas kvar; de obebyggda tomterna, där än så länge tallskogen fortfarande är orörd och de bebyggda tomter, där den ursprungliga vegetationen har påverkats av oss villaägare. Vi ser hur litet naturmark det är som med säkerhet kommer att sparas i framtiden, dvs om alla tomter bebyggs.

De 10 m breda grönzonerna eller vegetationsridåerna utmed tomtgränserna har lagts in på nästa karta. Betydligt mer naturmark kommer nu att sparas för framtiden och helhetsintrycket av kvarteret kommer att präglas av tallskogen.

De två återstående kartorna åskådliggör kvarterets vegetation, skog + glänta, idag och då alla tomter bebyggs. De streckade fälten markerar grönzonerna. Innanför dessa zoner, i skogsgläntan, ligger sommarvillor. Där iordningställer vi även vår uteplats med solhörnan, sandlådan för barnen, parkeringsplats för bilen. Även buskar och perenner kan planteras här. Förhoppningsvis låter vi dock vildmarken prägla tomterna även utanför grönzonerna. Vi ser också att tallskogen fortfarande präglar kvarteret, då alla tomter bebyggs.

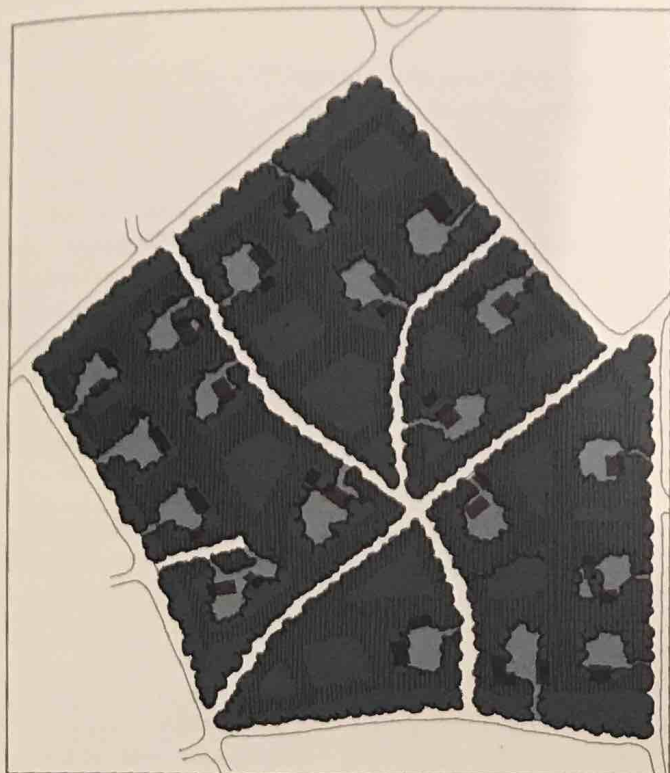

Tomtindelning, bef bebyggelse och vägar.

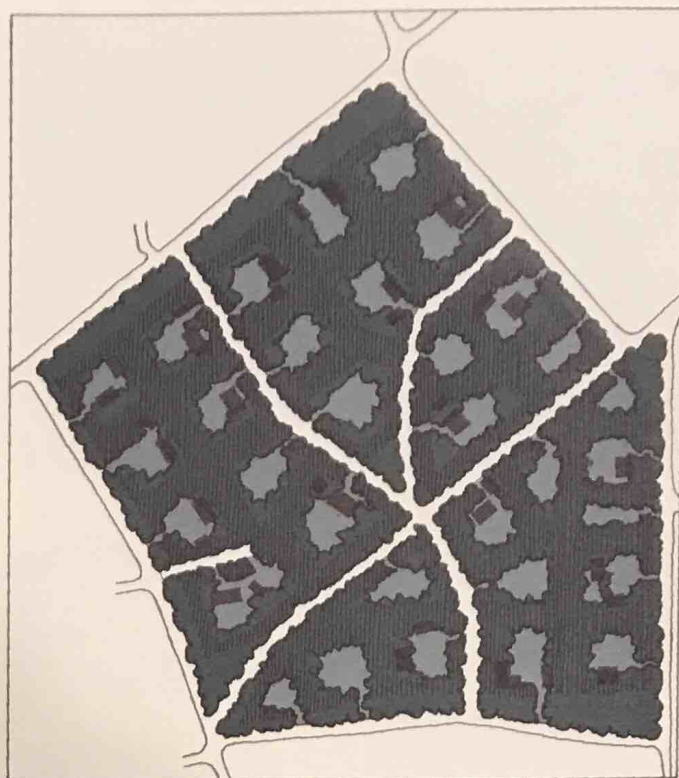

Allmänna områden + grönzoner i 10 m:s bredd.

Bef situation med grönzoner i 10 m:s bredd.

Framtida situation med gläntor och grönzoner i 10 m:s bredd.

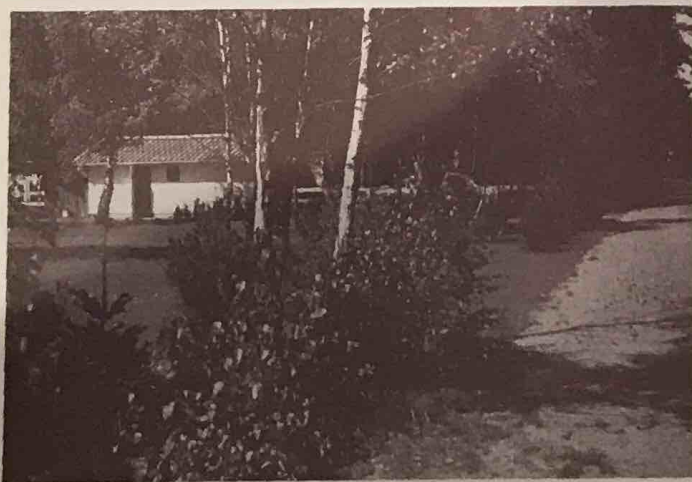
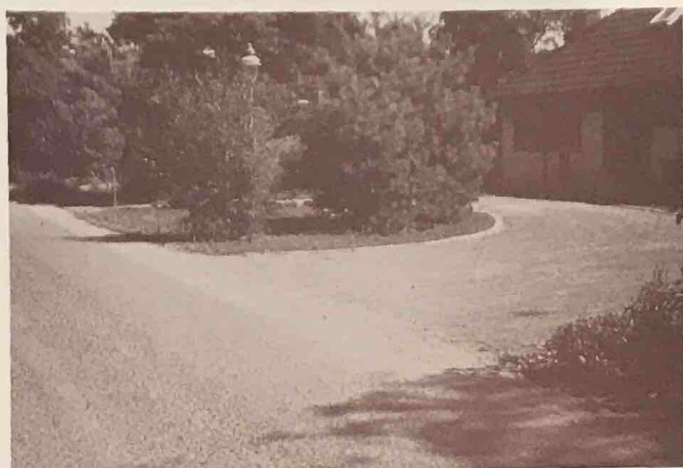

Bef situation med grönzoner i 6 m:s bredd.

Framtida situation med grönzoner i 6 m:s bredd.

Entrén

Husen bör inte exponeras med breda pampiga entréer mot gatan utan bara anas i gläntan innanför infarten från vägen. Hålen i vegetationsridåerna mot gatan ska vara så smala som möjligt. Upplevelsen blir rik, det är spännande att röra sig mot en entré, mot ett mål man bara anar ute vid gatan. Blickfånget ändras hela tiden under rörelsen framåt, man upplever inte hela trädgården på en gång utan bit för bit. Se bilderna. Låt gärna stigar ligga i gräs. Grus, träsyllar, trädäck är också tänkbart, men undvik de mer pretentiösa materialen!

Uteplatsen

Innanför de ca 10 m breda vegetationsridåerna har man stora möjligheter att ordna sin uteplats utan att den stör omgivningen. Om en ny uteplats ska anläggas, så välj gärna en plats, där det redan finns en glänta i vegetationen, där marktäcket är slitet. De flesta vill skärma av uteplatsen för insyn från granntomten eller gatan. Träplank eller täta planteringar av tall, ev bok eller vinterek ger bra insynskydd och lä för vinden. Har det potentiella marktäcket redan försvunnit kan man så nytt gräs. Trädäck stämmer också fint in i miljön, lyft gärna upp det en bit över marken, så skadas inte trädens rötter.

Bilplatsen

Uppställningsplatsen för bilen måste ordnas inne på tomten. Gatan får inte utnyttjas. Dess karaktär av skogsväg skulle då helt försvinna.

Utforma bilplatserna så att bilarna döljes så mycket som möjligt. Plantera tätt med tall eller sätt upp träplank runt fickan. Lägg gärna uppställningsfickan en bit in på tomten, parallellt med vägen. Asfaltera inte utan förstärk ev marken med syllar och så sedan gräsfrö i fogarna.

Inhägnaden

Markeringar av alla tomtgränser i form av vitmålade staket, kalkstensmurar osv blir i regel störande element i landskapet. De täta vegetationsridåerna längs tomtgränsen avgränsar tomten. Måste man ändå ha en inhägnad, välj ett enkelt och anspråkslöst, typ fårstängsel och bädda in det i vegetationen.

De principlösningar, som redovisats i perspektivskisser i föregående text, finns här illustrerade med foton.

Växtval

Rätt växtval är oerhört viktigt för att landskapets karaktär ska bevaras. I grönzonerna är naturligtvis kraven litet hårdare än på övrig tomtmark. De orörda naturmarkerna kan ge Dig information om vad som växer/inte växer och hur det växer i just Ljungskogen. Plantera inte träd, buskar, perenner som inte hör hemma här; gallra bort redan satta. Marken i Ljungskogen är torr och näringsfattig. Mer näringskrävande växter som i regel finns i villaträdgården, trivs inte och passar inte in i den här miljön. Dessutom kräver de oupphörligt arbete med matjordstillförsel, gödning, vattning. Om det nu överhuvudtaget hjälper.

Bland träden skall naturligtvis den vanliga tallen dominera. Inslag av bok och vinterek kan också förekomma. Vintereken var för 500 år sedan den potentiella vegetationen för Ljunghusen. Gallra däremot bort t ex björk och bergtall.

Vid uteplatsen, bilplatsen och entrén ger täta planteringar av vanlig tall, ev bok, bra skydd mot insyn, skydd mot vinden och solen. Toppas plantorna sedan på önskad höjd över marken förblir de buskiga. Glöm inte bort marktäcket när Du planerar din tomt. Samma grundprinciper som för träd och buskar; det gäller att behålla eller återskapa de naturliga växterna. Starkt gröna gräsmattor, som tillhör den traditionella villaträdgården, utgör här en stark kontrast mot de naturliga mossorna, gräsen, ljunghusen, som är betydligt mildare och rikare i sin färgflore.

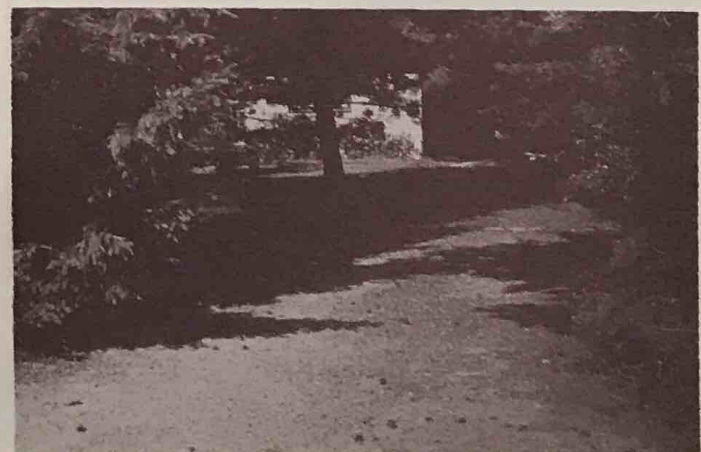
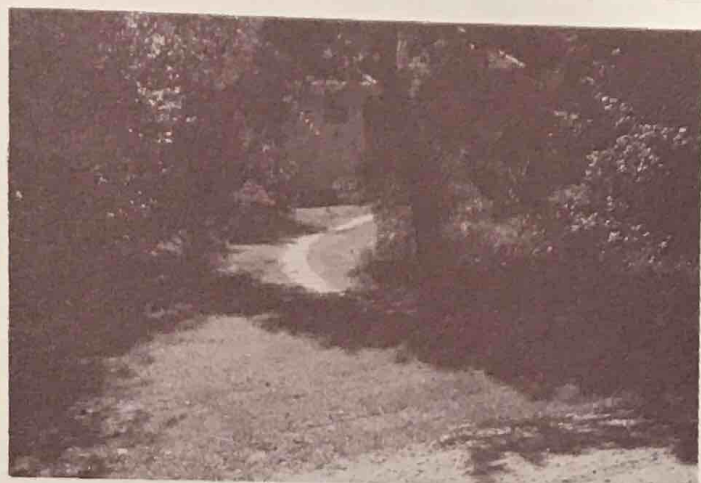
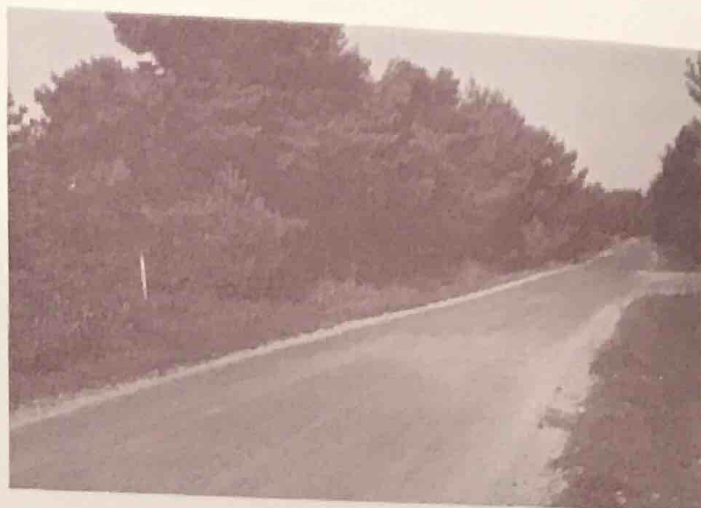
Försök i stället behålla det befintliga marktäcket, eftersom det tar lång tid innan gamla skador läks. Laga genom att plantera t ex ljunghus, så gräs som är en ekologisk gräsfröblandning, se i övrigt växtlistan i det följande.

I växtlistan, som sammanställts av John Kraft, ser Du vilka växter Du bör hålla Dig till. Vill Du trots allt plantera växter som avviker från de potentiella, så gör det utanför grönzonerna, begränsa antalet, omgärda dem med täta planteringar av tall.

Slutord

I en ömtålig naturmiljö som Ljungskogen är behandlingen av tomtmarken och dess vegetation helt avgörande för områdets helhetsintryck – viktigare än t o m hur själva husen ser ut. detta särskilt om förslagets idé med "Operation Glänta" anammats. Måtte framtida Ljungskogen inte bli ett ordinärt villaområde med bara spillror kvar av den natur vi idag gläder oss åt, måtte området fortsätta att vara skog med varsamt inplacerade hus i den naturmiljö som gjort att vi vill bo här! Ljungskogen i augusti 1979
Per Friberg

Texten illustreras här med ytterligare exempel på förhållandet mellan bebyggelse och vegetation.

Strandhedväxter som kan bilda grönytor på hustomter i strandhedområden

Brunven, *Agrostis canina*
Borsttåtel, *Corynephorus canesoens*
Fårsvingel, *Festuca ovina*
Hårdsvingel, *Festuca trachyphylla*
Sandstarr, *Carex arenaria*
Backnejlika, *Dianthus deltoides*
Backtimjan, *Thymus serpyllum*
Fetknopp, *Sedum acre*
Gråfibbla, *Hieracium pilosella*
Gulmåra, *Galium verum*
Gråbinka, *Erigeron acre*
Gåsört, *Potentilla anserina*
Harklöver, *Trifolium arvense*
Hedmalört, *Artemisia campestris*
Humlelusern, *Medicago lupulina*
Hönsarv, *Cerastium holosteoides*
Höstfibbla, *Leontodon autumnalis*
Jordklöver, *Trifolium campestre*
Kattfot, *Antennaria dioica*
Knyttling, *Herniaria glabra*
Kråkris, *Empetrum nigrum*
Trift, *Armeria maritima*

Kustarun, *Centaureum vulgare*
Dvärgarun, *Centaureum pulchellum*
Käringtand, *Lotus corniculatus*
Ljung, *Calluna vulgaris*
Monke, *Jasione montana*
Rotfibbla, *Hyppochaeris radicata*
Rödnarv, *Spergularia rubra*
Rödsyra, *Rumex acetosa*
Sandarv, *Cerastium glutinosum*
Sandkrasse, *Teesdalia nudicaulis*
Småfingerört, *Potentilla tabernamontani*
Strandrödtoppa, *Odontites litoralis*
Strandkämpar, *Plantago coronopus*
Strandnål, *Bupleurum tenuissimum*
Styvmorsviol, *Viola tricolor*
Smultronklöver, *Trifolium fragiferum*
Sommarfibbla, *Leontodon hispidus*
Svartkämpar, *Plantago lanceolata*
Vitknavel, *Scleranthus perennis*
Vårkorsört, *Senecio vernalis*
Vårarv, *Serastium semedicanthum*
Trädklöver, *Trifolium dubium*

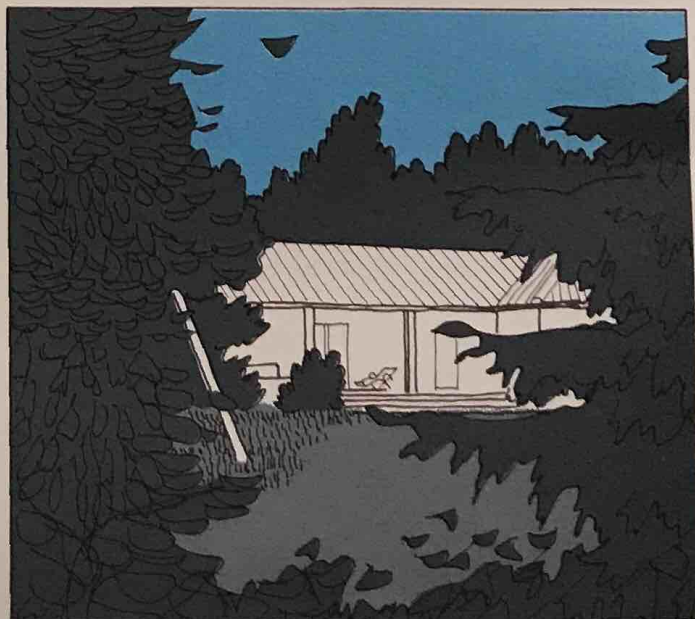
Växtval i grönytor där jordförbättring gjorts genom jordpåfyllning eller dylikt

Krypven, *Agrostis stolonifera*
Rödsvingel, *Festuca rubra*
Blåklocka, *Campanula persicaria*
Liten blåklocka, *Campanula rotundifolia*
Brudbröd, *Filipendula hexapetala*
Grässtjärnblomma, *Stellaria graminea*
Gullviva, *Primula veris*
Gökört, *Lathyrus montanus*
Hedblomster, *Helichrysum arenarium*
Hedmalört, *Artemisia campestris*
Strandmalört, *Artemisia maritima*

Backnejlika, *Dianthus deltoides*
Backglim, *Silene nutans*
Knölsmörblomma, *Ranunculus bulbosus*
Höskallra, *Rhinanthus minor*
Kråkvicker, *Vicia cracca*
Mandelblom, *Saxifraga granulata*
Prästkrage, *Chrysanthemum leucanthemum*
Rölrika, *Achillea millefolium*
Teveronika, *Veronica chamaedris*
Tjärblomster, *Viscaria vulgaris*
Vitmåra, *Galium borealis*

En öppen förgård bryter sönder vägmiljön.

Bebyggelsen döljer sig i vegetationen.

Några gammaldags slitstarka perenna växter, som kan passa i en vild trädgård

Akleja, *Aquilegia vulgaris*
Bondpion, *Paeonia officinalis*
Borstnejlika, *Dianthus barbatus*
Brudslöja, *Gypsophila paniculata*
Fingerborgsblomma, *Digitalis purpurea*
Klint, *Centaurea montana*

Lavendel, *Lavandula angustifolia*
Mose brinnande buske, *Dictamnus albus*
Prästkrage, *Chrysanthemum leucanthemum*
Såpört, *Saponaria officinalis*
Vallmo, *Papaver orientale*
Vintergröna, *Vinca minor*

Några buskar och träd som kan uthärda torra och blåsiga lägen vid kusten

Avenbok, *Carpinus betulus*
Bergtall, *Pinus mugo*
Bocktörne, *Lycium halimifolium*
Druvfläder, *Sambucus racemosa*
Havtorn, *Hippophae rhamnoides*
Harginst, *Cytisus scoparius*
Häggmispel, *Amelanchier canadensis*
Idegran, *Taxus baccata*
Kornell, *Cornus alba*
Korgvide, *Salix viminalis*
Naverlön, *Acer campestre*
Parkolvon, *Viburnum lantana*

Rosentamarisk, *Tamarix pentandra*
Snöbär, *Symphoricarpos rivularis*
Slån, *Prunus spinosa*
Skogstry, *Lonicera xylosteum*
Sibirisk ärtbuske, *Caragana arborescens*
Silverbuske, *Elaeagnus angustifolia*
Silverpoppel, *Populus alba nivea*
Vitpil, *Salix alba*
Äppelros, *Rosa rubiginosa*
Ölandstok, *Potentilla fruticosa*
Kaprifol, *Lonicera periclymenum*
Svarttall, *Pinus nigra*

Ljunghusenområdet – klimat, vegetation, bebyggelse

Landområdet mellan Höllviken i norr och Falsterbo- och Kämpingebukterna i söder hade under flera århundraden varit utan trädvegetation, när man under 1800-talet försökte att med tallplanteringar binda den sand som alltmer hotade att ödelägga all fast vegetation. Området var alltså utsatt för en omfattande sanddrift. Fuktigare delar som den nuvarande Skanörs Ljung hade ej samma problem, även om överblåsningen klimatiskt sett var lika utpräglad. De torrare åsamkades svåra skador, dels längst i väster dels i öster där sedan Ljungskogen såddes och planterades. Området låg alltså under många århundraden öppet från kust till kust.

Planteringen med tall band efter hand sanden, en undervegetation bildades och detta utgjorde med tiden en förutsättning för att en bebyggelse kom till stånd, men planteringen utfördes inte för detta ändamål. Ur klimatsynpunkt betyder tallskogen i våra dagar att de marknära luftströmmarna även vid stark storm får drägliga proportioner. Klimatet har blivit om man så vill människovänligt. Människan har också i skydd av tallarna planterat in andra träd- och buskslag och därmed ytterligare berikat miljön. Inga långa, höga huslängor styr luftmassorna och ger ej heller upphov till 'vindtrattar' med därav följande påverkande turbulens. Den väster om Ljungskogen belägna delen av heden, vårt lands främsta skogsoceaniska fukthed, är avsatt som naturreservat och är av utomordentlig vetenskapligt och allmäntkulturellt intresse. Ljungskogen bildar i dag en intressant kontrast till heden. Det torde, med tanke på vad som ovan sagts om vindförhållandena och marken, vara klart att ett bibehållande av Ljungskogen och dess träd i så stor utsträckning som möjligt, är klimatiskt nödvändigt, med tanke på det nuvarande markutnyttjandet. Eftersom träden inte kan stå i evighet är det nödvändigt att planera för en successiv nyplantering så fort luckor med risk för vindfront uppstår, helst redan när hot om sådana föreligger. Man kan säga att skogen i dag är av klar skyddsskogs karaktär. Därför borde egentligen restriktioner införas, för att hindra ett alltför fritt hanterande av de stora träden, även på enskilda tomter. Det kan tyckas vara ett stort ingrepp i den enskilda tomtägarens frihet, men helt fria ingrepp i skogen kan bli så ödesdigra för hela området, att restriktioner är motiverade.

Ett annat problem, men av motsvarande karaktär gäller nybebyggelse. Liksom hittills bör man tillse att så få träd som möjligt tas bort. Att inga stora friyor bildas eftersom vinden/luftmassorna då lätt får fäste och kan rulla upp vegetationen och sanden på nytt komma lös. Farligast är långa huskroppar, men även höga kan åsamka vindavledning med stark påverkan, för att nu inte nämna kombinationen lång och hög. Ytterligare ett allvarligt klimatiskt problem kan man få vid vägbyggnader. Om man starkt ändrar vegetationen längs t ex den öst-västliga vägen på Näset, kan en vindtunnel uppstå med allvarliga konsekvenser för mark och vegetation. Varje ingrepp måste studeras ingående och det kan bli tal om att man i vissa lägen kommer att tvingas sätta upp mekaniska vindskydd till dess vegetationen på nytt fått brynkaraktär vid t ex en vägbreddning.

En sammanfattning av ovanstående innebär att all planering och nybebyggelse måste ske med ett mål för ögonen, att vindaran ej får möjlighet att förstöra dagens vegetation. Skogen måste hållas intakt och träd endast borttagas för uppförande av lämpligt utformade huskroppar med trädpartier emellan. Trädrötter måste skyddas under byggnadstiden.

1979.03.19

Börje Lövkvist

Professor vid Institutionen för landskapsplanering

Sveriges lantbruksuniversitet

ALNARP

Ljungskogens strandbad – en kulturmiljö

Under 1800-talets senare del anlades och drevs i landet surbrunnar, badhus, gyttjebad och havsbad för att förbättra vår allmänna hälsa. Brunnsdrickandet gav underlag för uppkomsten av brunnsorter sådana som Medevi, Sättra och Ramlösa. Dessa minimisamhällen hålls idag intakta. Dess byggnader vårdas och kompletteras varsamt för att bevaras som ett stycke kulturhistoria åt eftervärlden.

I flera fall med läkare som initiativtagare anlades och utvecklades en badkultur dels i form av för allmänheten öppna varmbadhus i våra tätorter, dels som havsbad längs ost- och västkusterna.

En del havsbad utvecklade ett rikt societetsliv med hotell- och restaurantverksamhet, societetshus etc. Andra åter formades till mer anonyma, renodlade bad tillgängliga för allmänheten. På så sätt tillkom ett antal badorter såsom Furusund, Gustavsberg, Ljugarn, Källvik, Strandbaden i Falsterbo, Långedrag, Lysekil och Marstrand för att bara nämna några.

Av dessa har vi idag inte kvar så många intakta badkulturer på grund av att denna form för badande helt upphört. Därmed har badhus och övriga byggnader fått förfalla. I några fall återfinns man rester minnande om denna epok i form av bl a societetshus, pensionat och bebyggelse för sommarboende. En del badarters bebyggelse har helt ändrat karaktär med tillkommande verksamheter och därmed helt förändrat sin miljö.

Ljungskogens strandbad hör till en av de få sekelskiftesbadorter som överlevt och idag genom generationers respekt för grundarnas intentioner och ambitioner utgör levande badortsmiljö, utifrån de förutsättningar natur och klimat å ena sidan bjudit och bjuder och å andra sidan den målsättning och det program för bad och boende som grundarna under 1900-talets två första decennier utformade.

I den jugendinspirerade programskriften från 1906 då "Ljungskogen strandbad" presenterades för allmänheten och tomter utbjöds till försäljning, beskrevs områdets naturkvaliteter, klimat och standard mycket ingående. I skriften "När seklet var ungt", liksom i "Ljungen genom tiderna – från ödemark till badort" kan man läsa dels om områdets särartade naturförutsättningar och om hur sandflykten stoppades genom förutseende skogsplanteringar och markvård, dels om Ljungskogens strandbads tillblivelse och om livet där decennierna före och efter badortens bildande.

För den som är intresserad kan arkivstudier ge en stimulerande inblick i ritningsmaterialet till många av de arkitektoniskt sett mycket intressanta sommarhusen från områdets första utbyggnadstid.

Ljungskogens strandbad omfattande bebyggd mark, vägområden, allmänningar och strandremsa med dyner, badhytter och strandhed utgör i sig en levande badort med rötter i sekelskiftets kraftfulla satsningar på ett för stadsmänniskan sundare boende med möjlighet till friluftsliv, salta bad, solbadande och promena-

der under några få sommarmånader.

Om vi först ser till bebyggelseområdets kvaliteter bjuder det på en blandskogsmiljö som är välvårdad. Relativt stora tomter i förhållande till medgivet byggande har givit möjlighet att bibehålla skogen. Till följd härav ger skogen ett utsökt skydd för ihållande vindar, sandflykt och snöstormar. Husen döljs i de flesta fall av lummig grönska. Oftast rör man sig längs grusade, smala vägar, såsom i lövtunnlar, i en stor fridfull park med en liten trafikintensitet och begränsad körhastighet. Här kan trötta storstadsbor vila ut i en rofylld miljö trots att området hyser många boende sommartid men också vintertid. Regler, råd och servitutsbestämmelser hålls i hävd vilket innebär att nytillkommande bebyggelse inordnas på sådant sätt att områdets särpräglade karaktär inte äventyras.

Studerar man området mer i detalj finner man att det har en serie kvaliteter som ger det en mycket särpräglad karaktär väl värd att bevara åt eftervärlden. Väl värd att bevara för våra efterkommande är den underbara strandremsan som under soliga och varma sommarhelger intensivt utnyttjas av badande, promenerande och jolleseglande människor.

Strandremsan som är mer än kilometerlång har fyra zoner från havet räknat: 1) sandstranden med en årligen varierad bredd, 2) sanddynerna med strandråg och strävt gräs som bindande inslag, 3) badhytterna, vitmålade, likformade och lika stora, uppställda i låv dynerna som ett vitt böljande pärlband, 4) strandheden med lågväxande tallar och lövträd och med ett tunt marktäcke bestående av mestadels ljung, gräs och örter. Varje zon har alltsedan badens tillkomst vårdats och förkovrats.

Stranden som helhet måste naturmässigt sett eller sedd som arkitektonisk miljö eller som platsen för ett rikt badliv betraktas av envar, inbyggare eller utomstående, som en unik kulturmiljö. En miljö som till varje pris måste skyddas, vårdas och bevaras; skyddas från ingrepp av det ena eller andra slaget som på något sätt utgör en störning för den känsliga naturens inre eko-balans. Skyddas från förslitning på sätt som sker idag genom kanalisering av gång- och cykeltrafik till preparerade stigar, smala vägar och spänger. Skyddas och vårdas som förut men ändå hållas öppen för såväl de närboende som för allmänheten, dvs att utnyttjas med full respekt för stranddynernas och strandhedens känslighet för nertrampning. Några dagars hårt utnyttjande kan spoliara år av vårdande insatser.

Snart 80 års medveten planering, genomförande och vård av Ljungskogens strandbads bebyggelseområde och tillhörande strand utgör idag en tillgång inte bara för närboende och stadsbor i Skåne utan för hela landet som en vidmakthållen och levande kultur.

Bengt Hidemark

Arkitekt SAR

Professor vid Kgl Tekniska Högskolan, Stockholm
Medlem av Kgl Akademien för De Fria Konsterna

